

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет мистецтв
Кафедра методики музичного виховання, співу
та хорового диригування

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ Любар Р. О.

(підпис)

« ____ » _____ 20 ____ р.

Реєстраційний № _____

« ____ » _____ 20 ____ р.

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО
МИСТЕЦТВА ДО ПОЗАКЛАСНОЇ МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ

Кваліфікаційна робота студентки
групи ЗММм-15

ступінь вищої освіти «магістр»
спеціальності 014 Середня освіта
(Музичне мистецтво)

Лаврентюк Інни Сергіївни

Керівник: канд. пед. наук,
доцент Варнавська Л.І.

Оцінка: Національна шкала _____

Шкала ECTS ____ Кількість балів ____

Голова ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

_____

(підпис) (прізвище, ініціали)

_____

(підпис) (прізвище, ініціали)

_____

(підпис) (прізвище, ініціали)

.....

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ПОЗАКЛАСНОЇ МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	8
1.1. Науково-теоретичне обґрунтування понять «готовність», «готовність до діяльності», «професійна готовність», «готовність до педагогічної діяльності».....	8
1.2. Позакласна музично-виконавська діяльність та її види.....	18
1.3. Педагогічні умови формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до позакласної музично-виконавської діяльності	31
Висновки до розділу 1.....	40
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ПОЗАКЛАСНОЇ МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	43
2.1. Вивчення та аналіз стану сформованості готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до позакласної музично-виконавської діяльності.....	43
2.2. Зміст дослідження.....	63
2.3. Результати впровадження дослідницької програми.....	79
Висновки до розділу 2.....	85
ВИСНОВКИ.....	89
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	90

ВСТУП

Актуальність теми. Реформа у сфері освіти України, яка відбувається у наш час, впливає на майбутнє й мистецької освіти. За останні роки в Україні було розпочато реформи у мистецькій галузі, що має своє підтвердження й на законодавчому рівні. Слід зауважити, що дотепер в законодавчій ланці освіти все підпорядковувалось єдиній структурі, яка не враховувала специфіку освітніх підсистем.

Наразі стоїть питання підготовки кваліфікаційних кадрів для закладів початкової мистецької освіти, оскільки коледжі виконують цю функцію формально, шляхом присвоєння певної кваліфікації випускнику, який, не завжди прагне в майбутньому викладати у школі. На це впливає й соціальний аспект.

У зв'язку з необхідністю проведення змін в культурно-мистецькій структурі системи освіти одночасно потребує проведення реформ у нормативно-правовій базі професійної діяльності культурно-мистецької галузі. Наразі не існує нормативних документів, які б регулювали цю сферу, а ті, що існують, не містять реального переліку компетентностей працівників мистецьких закладів.

Системи, які відповідають за розвиток мистецької освіти, сьогодні роз'єднані, в наслідок чого виникають певні протиріччя. При підготовці стратегії розвитку культури, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України № 119 від 1 лютого 2016 року, представники кожної складової культури наполягли на важливості проведення реформ для підвищення якості культурно-мистецької освіти.

У Законі України «Про вищу освіту» 2014 р. були прописані норми, які декларують роботу спеціалізованих закладів вищої освіти культурологічного та мистецького спрямування і визначають деякі аспекти їх роботи. А з 2017 року набув чинності Закон України «Про освіту», де в другій частині статті 21 мистецька освіта визначається як «спеціалізований вид освіти, що передбачає

формування у здобувача спеціальних здібностей, набуття ним комплексу професійних, у тому числі й виконавських, компетентностей та спрямована на професійну художньо-творчу самореалізацію особистості і отримання кваліфікацій у різних видах мистецтва» [31].

Протягом тривалої історії музичного виконавства існували юні музиканти, які вражали публіку своєю майстерністю. Під поняттям «юні виконавці» ми маємо на увазі дітей різного шкільного віку. Залучення школярів до музично-виконавської діяльності сприяє кращому пізнанню та освоєнню музичного матеріалу, який пропонуються програмними вимогами, розкриттю творчого потенціалу учнів та розвитку їх особистої обдарованості. Але для розкриття талановитої молоді необхідно створювати певні умови. І вчителям необхідно постійно вирішувати питання щодо залучення та підтримки інтересу у учнів до творів музичного мистецтва. Відповідно, перед певними установами стоять питання підготовки кваліфікаційних кадрів, які будуть відповідати вимогам та стандартам мистецької освіти. Наразі сучасна мистецька освіта проходить період становлення, існують прогалини в фаховій підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва. Приділяючи більше уваги теорії, студенти не надають належне впровадженню її в практичну діяльність, або, навпаки, цікавляться лише музичним виконавством. Також студенти більш навчені проведенню уроків в класі за програмними вимогами, ніж до творчої роботи поза ним. Цьому сприяють і «недосконалості» в програмних вимогах вищих навчальних закладів. Тому проблема формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до позакласної музично-виконавської діяльності лишається не вирішеною.

Процес формування особистості майбутнього педагога складається з надання відповідних до його професії теоретичних знань, певної практичної діяльності, формуванню його виконавських та психічних якостей, відповідних до сучасних вимог особистості вчителя. Тому ми велику увагу приділяємо питанню готовності майбутніх учителів до професійної діяльності.

Розглядаючи питання готовності ми спирались на праці та психолого-педагогічні дослідження таких вчених: О. Бартків [1], Н. Белоусової [3], М. Варія [8], Л. Варнавської [9], С. Гаркуші [14], М. Дьяченко, Л. Кандибович [20, 21], М. Левітова [32], А. Линенко [35], В. Моляки [39, 40], В. Москалець [41], Ю. Приходька [55], В. Синявського [57], В. Сластьонина [59], Д. Узнадзе [64] та ін.

Піднімаючи питання професійної готовності особистості до педагогічної діяльності, ми звернули увагу на дослідження К. Дурай-Новакової [18], І. Зимньої [23], Л. Кондрашової [28], З. Крижановської [30], З. Левчука [33], Г. Троцько [62].

Вивчаючи педагогічні умови, критерії та показники сформованості готовності майбутніх учителів ми спирались на дослідження та визначення: Л. Варнавської [9] Г. Падалки [51], Н. Овчаренко [47], В. Фрицюка [69], Ю. Юцевича [73] та ін.

Для визначення позакласної діяльності ми використовували праці Т. Волкової [13], Б. Кобзаря [26], Б. Нестеровича [44, 45], Г. Падалки [51], М. Пічкур [52], Т. Пономаренко [54], В. Сухомлинського [61] та ін. А також методики для розвитку голосу М. Глінки, А. Менабені, Л. Манжос, педагогічні системи для розвитку вокально-хорових та ансамблевих навичок Д. Огородного, В. Ємельянова, І. Іванченко, вправи для вдосконалення голосу Дж. Фішера, методику вокальної професійної підготовки вчителя музичного мистецтва В. Бриліної, Л. Ставінської та ін.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та практично перевірити педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до позакласної музично-виконавської діяльності.

З огляду на зазначену мету ми можемо визначити наступні **завдання дослідження:**

- надати науково-теоретичне обґрунтування базових понять дослідження (готовність, позакласна діяльність, музично-виконавська діяльність);
- виявити структуру, критерії та показники готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до позакласної музично-виконавської діяльності;
- обґрунтувати педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до музично-виконавської діяльності;
- вивчити та дослідити стан сформованості готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до позакласної музично-виконавської діяльності;
- розробити зміст дослідної програми;
- виконати аналіз результатів практичного дослідження;

Об’єкт дослідження – процес формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до музично-виконавської діяльності.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до музично-виконавської діяльності.

Для виконання дослідницької роботи та вирішення поставлених завдань було визначено **методи теоретичного та практичного дослідження**:

- теоретичні: вивчення та аналіз наукової психолого-педагогічної та музичної методичної літератури; порівняльний аналіз; узагальнення, дедукція, абстрагування;
- емпіричні: практичне дослідження; експеримент, педагогічне спостереження; бесіда; анкетування; практичні завдання; математичні методи – вимірювання, методи кількісної та якісної обробки результатів практичного дослідження.

Практичне значення дослідження спрямоване на вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до позакласної музично-виконавської діяльності завдяки виявленню рівня сформованості та готовності студентів, впровадженню педагогічних умов, які сприяють

ефективному формуванню у майбутніх учителів готовності до музично-виконавської діяльності у позакласній роботі.

Апробація дослідження. Впровадження експериментально-дослідницької програми проводилось на базі музично-хореографічного відділення факультету мистецтв Криворізького педагогічного університету.

Публікації. Стаття «Ансамбль, як один з видів позакласної музично-виховної діяльності» у часопису «Актуальні проблеми педагогічної освіти».

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (73 найменувань). Основний зміст роботи викладено на 89 сторінках тексту, в якому 16 таблиць та 11 малюнків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ПОЗАКЛАСНОЇ МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Науково-теоретичне обґрунтування понять «готовність», «готовність до діяльності», «професійна готовність», «готовність до педагогічної діяльності»

В нинішніх умовах відбувається пошук ефективних шляхів, методів та засобів, які будуть сприяти розвитку сучасної освіти. Також велика увага приділяється формуванню кваліфікованого фахівця, котрий буде користуватись попитом в умовах високої конкуренції ринка праці. Це стосується й майбутніх учителів музичного мистецтва. Тому велика увага приділяється вивченню такого аспекту, як готовність майбутніх учителів до педагогічної та творчої діяльності. В процесі теоретичного дослідження питання «готовності майбутніх учителів» будуть розглянуті такі поняття як «професійна готовність», «психологічна готовність», «готовність до діяльності» та «готовність до педагогічної праці».

Наприкінці XIX століття вчені почали досліджувати проблему готовності людини до діяльності. Вивчаючи дану проблему, С. Геллерштейн висунув ідею професіографії як науки про вивчення професій [15]. В своїх працях вчений досліджував проблему виникнення умінь в процесі діяльності. Всесвітньовідомими психологами та педагогами встановлено, що в основі будь-якої діяльності лежить готовність людини до її здійснення. Так, наприклад А. Прангішвілі стверджував, що діяльність людини виникає на підставі готовності до певної форми реагування, тобто установки, а жодна діяльність не розпочинається з «порожнього місця». Це підтверджують і дослідження А. Линенко, яка розподіляє вивчення цього явища в психолого-педагогічній

науці на декілька етапів і стверджує, що на першому етапі, з середини XIX ст., складається розуміння поняття готовності як установки. А поняття «готовність» вчена визначає як здатність особистості до мобілізації своїх внутрішніх сил для здійснення певної діяльності [35].

Більш детально поняття готовності почали досліджувати на початку XX століття. Протягом цього періоду з'являються наукові праці таких відомих психологів як В. Томас, Ф. Знанецький, Г. Оллпорт, Д. Кац, Г. Сміт, присвячені питанню готовності. Вчені розглядали готовність як «феномен соціально-ціннісної резистентності людини до зовнішніх і внутрішніх впливів оточуючого середовища в межах регуляції й саморегуляції поведінки людини» [14].

Пізніше стан готовності почали пов'язувати з емоційно-вольовим, інтелектуальним та морально-психологічним ресурсом особистості в обраній професійній діяльності. Вчені М. Дьяченко та Л. Кандибович визначили готовність як показник саморегуляції й адаптації на різних етапах і рівнях протікання психічних процесів [20, 21].

В другій половині XX століття проблему готовності стали вивчати і вітчизняні педагоги К. Дурай-Новакова, Г. Костюк, Н. Кузьміна, О. Мороз, О. Отич, В. Сластьонін, А. Щербаков. Слід зазначити, що і зараз існують різні тлумачення визначення поняття готовності.

У психологічному словнику В. Синявського поняття готовність визначається як «активно-дійовий стан особистості, установка на певну поведінку, мобілізованість сил на виконання завдання». Він також зазначає що для готовності до дій «потрібні знання, уміння, навички, наполегливість і рішучість здійснити ці дії» [57]. Вчений стверджує, що готовність до певного виду діяльності передбачає певні мотиви і здібності, а психологічними передумовами виникнення готовності до виконання певного виду діяльності є саме розуміння цієї діяльності, усвідомлення відповідальності, бажання досягти успіху, визначення послідовності дій і способів роботи. На думку автора такі

відчуття як пасивність, безтурботність, байдужість, відсутність планування дій і бажання максимально використовувати свій досвід ускладнюють стан готовності, що призводить до помилок, невідповідності функціонування психічних процесів тим вимогам, які диктуються ситуацією. До структури готовності особистості до професійної діяльності вчений відносить такі складові:

- мотиваційний – ставлення до професії, інтерес до неї;
- орієнтаційний – уявлення про особливості і зміст професійної діяльності і про вимоги до особистості працівника;
- операційний – визначається ступенем оволодіння способами та прийомами професійної діяльності, означеним рівнем необхідних знань, умінь та навичок;
- вольовий – уміння керувати своїми психічними процесами під час виконання своїх професійних обов'язків, здатність до самоконтролю;
- оціночний – здатність до рефлексії під час виконання професійних обов'язків [57].

М. Варій визначає стан постійної готовності, як найважливіший для розв'язання певних завдань. На думку автора цей стан сприяє швидкій перебудові психіки та включенню у розв'язання завдань без значних витрат на подолання напруги та внутрішнього опору [8, с. 141].

В. Москалець зазначає, що поняття «готовності людини до праці» використовується доволі давно в межах інженерної психології, психології праці, військової, спортивної психології, технічної та індустріальної діяльності людини. В розділах педагогічної та вікової психології, питання «психологічної готовності» використовується в більшості випадків стосовно особистості дитини в період її навчання в школі. Існує багато різних підходів до визначення поняття «готовність» та питань його змісту. В сучасних наукових працях з психології «готовність» розглядається як істотна передумова будь-якої цілеспрямованої діяльності, її ефективного здійснення та регуляції. Тому існує велика кількість

теоретичних підходів у дослідженні цього питання, де «готовність до діяльності» розглядається як на особистісному, так і на функціональному рівнях [41].

Ю. Приходько визначає готовність до праці як потребу в самій цій праці, яка конкретизується в здатності до певної професійної діяльності як результат професійного навчання і виховання і являє собою підсумок професійного розвитку та соціальної зрілості [55, с. 43].

М. Левітов називає «готовність до діяльності» важливим психічним станом і велику увагу приділяє вивченню психічних станів готовності та працездатності. Вчений також розділяє поняття «готовності» на різні стани, а саме – довготривалу готовність, яку розглядає як придатність чи непридатність людини до виконання певної роботи, та тимчасовий стан готовності, який називає «передстартовим станом». Саме поняття «передстартового стану» поділяє на три види готовності: звичайну, підвищену та понижену готовність. Звичайна готовність, на думку науковця, виникає в людини перед роботою, яку вона звикла виконувати і яка не потребує підвищених вимог. Будь-яка новизна або характер роботи, наприклад творчий, який вимагає певного стимулювання та відповідного фізичного самопочуття викликає стан підвищеної готовності. Понижена готовність проявляється у помилкових діях суб'єкта і викликається сильною та контрольованою емотивністю особистості [32, с. 221].

Подальший теоретичний аналіз наукової літератури вказує на те, що поняття «психологічної готовності» є поняттям багаторівневим і являє собою систему психічних особливостей особистості, які виступають суб'єктивними умовами її успішної професійної діяльності.

Рівень готовності може бути залежним від певних факторів, а саме – від віку, досвіду, навчання та індивідуальних можливостей особистості. На це вказують роботи В. Моляки. Він називає знання, уміння, навички та мотиви діяльності основними психологічними компонентами готовності та розрізняє рівні готовності на такі види як: високий, коли особистість проявляє

самостійність у постановці та розв'язанні нових задач, може адекватно надати оцінку та самооцінку своїх професійних якостей та діяльності, і здатна до вирішення задач в умовах дефіциту часу; середній – на цьому рівні особистість виявляє доволі посередній рівень вияву наведених якостей; та низький рівень, коли особистість проявляє нездатність самостійно ставити та розв'язувати складні задачі, не може адекватно виконати оцінку та самооцінку своїх якостей і професійної діяльності [39, 40].

Для розкриття поняття «психологічної готовності до діяльності» важливе значення мають роботи Д. Узнадзе, в яких дослідник велику увагу присвячує процесу дослідження «феномену установки». Поняття «установки» вперше використав філософ Р. Спенсер, а пізніше Н. Ланге. Г. Олпорт визначив термін «установки» як стан розумової і нервової готовності, базований на досвіді, що спрямовує реакції індивіда щодо всіх об'єктів і ситуацій, з якими він пов'язаний [8, с. 444]. Разом вони дали визначення поняття «готовність суб'єкта до дії» і визначення умов її виникнення [14].

Як відомо, у психології установка вивчається як стан, що передуює поведінці індивіда в певній ситуації, вона є внутрішнім станом людини і визначає стійкість і спрямованість діяльності в умовах, що змінилися. За одним з визначень Д. Узнадзе, установка – це готовність суб'єкта здійснити те, що відповідає меті, яка стоїть перед ним або стан, який передуює тій чи іншій діяльності, і визначає її здійснення. Вчений зазначає, що «готовність» – це суттєва ознака установки, яка виявляється в усіх випадках поведінкової активності суб'єкта, але лише в окремих випадках стани установки й готовності співпадають. Тому, спираючись на роботи вченого, «готовність» слід визначати як більш складне структурне утворення ніж «установка» [64].

На думку М. Дьяченко та Л. Кандилович існує ще поняття розуміння готовності як професійно важливої якості. Вони вважають, що «готовність» – це фундаментальна умова для успішного виконання будь-якої діяльності, а сам стан

«психологічної готовності до діяльності» науковці вважають складним, цілеспрямованим проявом особистості, який постійно змінюється. Бажаючи задовольнити свої психічні, біологічні та фізіологічні потреби людина реалізує як специфічні так і неспецифічні можливості готовності її до діяльності. До неспецифічних можливостей науковці відносять активність застосування загальних засобів та способів для вирішення багатьох завдань, мобілізацію своїх почуттів та волі. У цьому і проявляються загальні складові активності готовності. Неспецифічні та специфічні можливості людини взаємодіють із довготривалою (стійкою) і тимчасовою (ситуативною) готовністю до діяльності. Довготривала готовність діє завжди і не потребує постійного формування для виконання поставленого завдання, на відміну від тимчасової, яка вже заздалегідь сформована і є суттєвою передумовою успішної діяльності. При цьому вчені виділяють поняття загальної (тривалої) психологічної готовності та тимчасової (ситуативної) психологічної готовності до професійної діяльності. До загальної психологічної готовності відносять надбані установки, знання, уміння й навички, мотиви які спонукають до діяльності, та досвід особистості. Позитивними рисами загальної готовності є відповідність змісту та умовам професійної діяльності, пластичність, поєднання стійкості та динамізму. Тимчасовою психологічною готовністю автори називають пристосування всіх сил та створення психологічних можливостей для успішних дій у даний момент. Тимчасова психологічна готовність визначає розуміння задачі, усвідомлення відповідальності, бажання домогтися успіху. До позитивних рис тимчасової готовності відносять: стійкість та відповідність оптимальним умовам досягнення цілі, а також дієвість впливу на процес діяльності. Науковці вважають, що обидва види готовності до діяльності поєднані та взаємодіють під час цієї діяльності. Загальна і тимчасова психологічна готовність до професійної діяльності за М. Дьяченко та Л. Кандибович складається з наступних компонентів:

- мотиваційні – до них відносять інтерес до певної діяльності, потребу або бажання досягти успіху, зарекомендувати себе із найкращого боку;
- пізнавальні – це розуміння обов’язків, завдань, засобів досягнення мети, оцінка діяльності;
- емоційні – до них належать почуття відповідальності, впевненість, натхнення;
- вольові – це вміння керувати собою, зосереджуватися на завданні, відвертання від негативних впливів, що відволікають, подолання сумнівів, невпевненості;
- оцінні – самооцінка своєї професійної діяльності [20].

Поняття стану «готовності» особистості студента науковці називають його внутрішню налаштованість на певну поведінку при виконанні навчальних завдань і вважають, що формування готовності визначається розумінням студентами професійних особливостей [21].

Всі вище зазначені компоненти психологічної готовності до діяльності у певній взаємодії визначають успішність виконання професійних функцій.

М. Бевзюк в своєму дослідженні визначає «готовність» як стан мобілізації людини, що забезпечує виконання певної діяльності [2]. Деякі автори до готовності к роботі також відносять фазу мобілізації при якій формується підвищений тонус клітин кори головного мозку, зростає тонус м’язів та відбуваються певні зміни вегетативних функцій [3].

О. Бартків визначає «професійну готовність» як «закономірний результат спеціальної підготовки, самовизначення, освіти й самоосвіти, виховання й самовиховання, як психічний, активно-дієвий стан особистості», що регулює професійну діяльність і забезпечує її ефективність [1].

В. Сластьонін визначає «професійну готовність» як складне, багаторівневе, різнопланове системне психічне утворення обумовленим особистісним утворенням людини. Провідною складовою професійної готовності фахівця

вважає його психологічну професійну готовність. До структури професійної готовності психіки фахівця вчений відносить:

- орієнтовний або інтелектуально-пізнавальний компонент. До цього компоненту відносяться такі пізнавальні функції: професійне сприйняття, мислення, уява, пам'ять та увага;

- спонукальний або потребнісно-мотиваційний компонент. Визначає мотиваційну готовність фахівця;

- виконавчий визначається професійною майстерністю та здатністю фахівця до саморегуляції поведінки та діяльності.

Особливу увагу вчений приділяє комунікативній готовності, яка обумовлює наявність певних навичок конструктивної взаємодії з людьми, професійним колективом тощо. І останньою складовою В. Сластьонін вважає готовність і здатність до професійного самоствердження [59].

І. Зимняя, спираючись на вчення К. Платонова про структуру особистості, готовність особистості до педагогічної діяльності відносить до першої та другої складової підструктури особистості педагога та вважає її невід'ємною рисою професійної придатності [23]. Схожої думки дотримується і К. Дурай-Новакова, яка тлумачить професійну готовність до педагогічної діяльності як «складне структурне утворення», в якому особистість педагога розглядається як цілісне вираження всіх підструктур особистості, орієнтованих на повноцінне та успішне виконання професійних функцій учителя [18].

Л. Кондрашова поняття «готовність до педагогічної діяльності» трактує як складне поєднання психічних характеристик та моральних якостей особистості, які є центральним орієнтиром установки майбутнього вчителя на усвідомлення всіх професійних завдань та якостей особистості педагога [28].

З. Левчук розглядає особистість майбутнього вчителя як творчу і, відповідно, готовність майбутнього вчителя до діяльності визначає як здатність до творчої педагогічної діяльності, де професійна творчість поєднується з

потребою вчителя реалізувати свій потенціал в інтересах виховання творчої особистості учня та особистісної самореалізації [33].

Г. Троцько в своїй роботі визначає готовність як цілісне і складне, особистісне утворення, яке забезпечує високий рівень педагогічної діяльності. І відносить до нього такі якості як: професійно-педагогічні упередження й переконання; схильність психічних властивостей до обраної професії; оволодіння певним рівнем професійних знань та здатність долати труднощі, вміти оцінювати наслідки своєї роботи, прагнення до професійного самовдосконалення [62].

З. Крижановська зазначає, що у педагога-професіонала повинен бути сформований такий комплекс вимог: високий рівень професійних педагогічних знань, вмінь та навичок; розвинена емпатія та високий ступінь емоційної врівноваженості; відповідальність, творчий підхід до діяльності; високий рівень професійної самосвідомості; мотиваційно-ціннісне ставлення до праці, педагогічна спрямованість на професійне зростання, тобто сукупність вище названих вимог науковиця називає «готовність особистості до педагогічної діяльності» [30].

В. Фрицюк вважає, що основу формування готовності майбутніх педагогів становлять підходи:

- акмеологічний, який забезпечує підготовку до безперервного професійного саморозвитку майбутніх педагогів, орієнтованих на найвищі професійні досягнення;
- аксіологічний, розглядається з точки зору задоволення професійних потреб та усвідомлення цінностей професійного саморозвитку;
- антропоцентричний, який дозволяє організувати процес формування готовності до професійного саморозвитку з опорою на самоосвіту і активізацію внутрішньої активності студентів;
- діяльнісний, спрямований на аналіз функціонально-компонентного складу професійної педагогічної діяльності;

– компетентнісний, що дозволяє виконати дослідження в умовах формування в майбутнього педагога певних компетенцій, які сприяють його успішному і безперервному професійному саморозвитку;

– культурологічний, який здійснюється за допомогою засобів культури для розуміння та пояснення педагогічних явищ і процесів;

– особистісний, який полягає в орієнтуванні на особистість кожного студента в їхній підготовці;

– синергетичний, полягає у безперервному професійному саморозвитку майбутніх педагогів в умовах постійних змін навколишнього світу.

– системний, полягає у безперервному спостереженні за професійним саморозвитком майбутніх педагогів [69].

Б. Нестеровичем визначена структура професійної готовності майбутнього учителя до позакласної музично-виховної роботи, а саме:

– цілепокладальний компонент – усвідомлення майбутнім педагогом виховної функції музичного мистецтва і власних художньо-виховних властивостей, розуміння цілей і завдань музично-виховної роботи з дітьми;

– трансляторно-ціннісний компонент – здатність педагога до правильної передачі ціннісно-виховного значення образів музичного мистецтва ;

– креативно-проектувальний компонент – полягає у художній спрямованості виховної роботи на певному музичному матеріалі [45].

В своїй дисертації Л. Варнавська визначає такі структурні компоненти готовності до творчої діяльності:

– мотиваційно-творчий, що передбачає формування потреби позитивного ставлення до професійної роботи з дітьми та творчого підходу до обробок пісень дитячого пісенного репертуару за допомогою комп'ютерних технологій;

– змістовно-інформаційний, що містить у собі знання принципів підвищення ефективності педагогічної діяльності засобами комп'ютерних

технологій, сутності музичного аранжування, а також методика організації цієї роботи;

– операційно-діяльнісний, що складається з системи необхідних умінь, яка б забезпечувала впровадження теоретичних знань у практику, уміння використовувати засоби комп'ютерних технологій у певних цілях, застосування елементів новизни під час аранжування музичних творів (шкільних пісень);

– контроль-оцінний, до якого віднесено контроль, самоконтроль, ставлення колег та розвиток музично-естетичної оцінки [9].

Отже, на основі аналізу психолого-педагогічної літератури, ми можемо зробити висновки, що «готовність» – це активно-дійовий стан особистості, пов'язаний з її установкою на певну модель поведінки, при використанні внутрішнього резерву організму, який залежить від емоційно-вольової сфери особистості. Під поняттям «професійна готовність» ми розуміємо закономірний результат спеціальної підготовки, освіти й самоосвіти, виховання й самовиховання, психологічну установку на виконання певного виду діяльності. «Готовність до педагогічної діяльності» необхідно розглядати як складне структурне утворення, зорієнтоване на психічні властивості, моральні та комунікативні якості особистості та її здатності виконувати педагогічну діяльність.

Відповідно до означених понять ми визначаємо структуру готовності майбутніх учителів музичного мистецтва: мотиваційний компонент; інтелектуально-пізнавальний компонент; науково-теоретичний компонент – сукупність знань майбутнього вчителя про цілі, завдання, зміст, принципи, форми і методи організації самостійної навчальної роботи; практичний компонент, готовність до організації навчально-виховної роботи зі школярами; рефлексивний компонент.

1.2. Позакласна музично-виконавська діяльність та її види

Для розвитку творчих здібностей учнів повинні бути створені певні умови. Оскільки неможливо повноцінно приділяти увагу саме творчій стороні, в межах класно-урочної системи, необхідно приділяти увагу спеціально організованій виховній роботі у позанавчальний час. Такий вид роботи називають позакласною та позашкільною діяльністю. М. Фіцула стверджує, що «позакласна робота – це різноманітна освітня і виховна робота, спрямована на задоволення інтересів і запитів дітей і організована в позаурочний час педагогічним колективом школи» [67, с. 333].

У сучасній педагогічній літературі використовуються такі терміни як: «позанавчальна», «позаурочна», «позакласна» та «позашкільна робота». Нашою метою буде розкрити значення цих термінів. Б. Кобзар зазначає, що позанавчальна робота – це цілеспрямована навчально-виховна робота зі школярами, яку організують і здійснюють вчителі, вихователі в різних школах в позаурочний час». А «позаурочна діяльність», як стверджує вчений-педагог, складається з позакласної і позашкільної роботи [26]. І. Колесник визначає «позакласну роботу», як «діяльність, яка за своїм змістом виходить за межі обов'язкових навчальних програм, здійснюється у вільний від навчання час і організується на основі добровільності, самодіяльності і самоврядування учнів» [28]. Т. Волкова називає «позакласною роботою» різноманітну діяльність учителів, вихователів, спрямовану на виховання учнів яка здійснюється в позаурочний час [13, с. 165]. Деякі автори визначають «позашкільну роботу» як освітньо-виховну діяльність, яка здійснюється спеціальними позашкільними закладами для дітей та юнацтва [65] що даю можливість дітям «виявляти свої творчі здібності, отримувати додаткову освіту, підвищувати можливості у професійному становленні та забезпечують соціальний захист» [13]. Позашкільні заклади поділяються за специфікою організації роботи на комплексні – це

палаці, будинки культури та інше і профільні, які спрямовані на розвиток нахилів та інтересів дитини у певній сфері діяльності – це дитячі бібліотеки, театри, спортивні та мистецькі школи [13].

Позакласній роботі з музично-естетичного виховання приділяли велику увагу ще у другій половині ХХ століття. В цей період вона виступала невід'ємною складовою всієї системи освіти. В. Сухомлинський стверджував, що добре поставлена позакласна музично-естетична робота – це «культурне обличчя», художнє оформлення всієї навчальної роботи в школі [61].

В 20-ті роки ХХ ст. поступово стали з'являтися керівники виховної роботи, а в 30-ті роки того ж сторіччя професія класного керівника почала розглядатись як певний вид діяльності учителя. Вважалось, що позакласна діяльність сприяла розвитку творчих здібностей, інтересів і захоплень школярів. Автор наголошує, що акцент в такій позакласній роботі ставився на добровільній участі в ній дітей і підлітків, диференціації діяльності вихованців за інтересами та розширенні сфери спілкування в позакласному колективі. І з подальшим розвитком вітчизняної педагогіки позакласну діяльність школи, як зазначає науковець, було теоретично обґрунтовано і практично реалізовано в двох напрямках, а саме:

1) масова позакласна діяльність – в організації брали участь усі вчителі вихователі, а формами такої позакласної діяльності були гуртки, клуби, секції, студії, в яких учні працювали за власним бажанням;

2) за рекомендацією вчителів та вихователів.

З другої половини 20-х років ХХ століття почала активно виконуватись програмно-методична робота і з теоретичних проблем музичного виховання. В 30-ті роки почала свій розвиток позакласна та позашкільна робота з хорового співу [58, 71].

Після Другої світової війни виникла необхідність у проведенні змін і у галузі естетичного виховання. У 50-ті роки найпоширенішими формами естетичного виховання були гуртки художньої самодіяльності, тематичні вечори

та екскурсії в музеї, години класного керівника та різноманітні піонерські збори. З 1954 року в школах почали організовуватись хорові колективи: з учнів молодшого віку 1-4 класи складались двоголосні хорові колективи, а з учнів середніх та старших класів три- або чотириголосні змішані або однорідні хори, хорові капели та оркестри народних інструментів, інструментальні ансамблі та духові оркестри. Для керівництва шкільним хором залучались досвідчені вокалісти-хормейстери.

Найважливішою складовою позакласної музично-естетичної роботи в ті часи були – закріплення, збагачення та поглиблення знань, набутих у процесі навчання, а також вміння застосовувати їх на практиці; розширення загальноосвітнього кругозору учнів та формування інтересів до мистецтва, виявлення і розвиток індивідуальних творчих здібностей та нахилів; організація дозвілля школярів, культурного відпочинку та розумних розваг [71].

Також було розрізнені поняття позакласного музично-естетичного виховання з поняттям навчального процесу, яке повинно було проводитись згідно з державним стандартом загальної освіти. У другій половині ХХ століття виникла необхідність слідувати добре продуманій системній роботі, пов'язаній з програмою та календарним планом школи. Позаурочна виховна робота в ті часи була частиною загальношкільної системи і гармонійно поєднувалася з навчальною роботою. Так почала формуватися система планування позакласної музично-естетичної виховної роботи на навчальний рік, півріччя, чверть [58].

Значне місце в позакласній роботі школи того періоду займали свята, які поєднували в собі різні види мистецтв: музику, образотворче мистецтво, драматичну діяльність, художнє слово і танок [71].

З 60-тих років у школах почали організовувати гуртки з навчання гри на музичних інструментах та музичні студії. Вид позакласних музичних занять залежав від побажань та інтересів дітей. Так, діти за бажанням могли займатися такими видами мистецтва, як – хоровий спів, ритміка, бальні танці, гра на

музичному інструменті або гра у музичному театрі, фольклорному ансамблі тощо. Особливе місце в ті часи займали шкільні хори [58].

Враховуючи все вище зазначене ми можемо зробити висновок, що динамічний розвиток, який здійснився в освітній галузі в ХХ столітті надав міцне підґрунтя для розвитку музично-естетичного напрямлення позакласної виховної роботи в сучасній школі. І наразі відбуваються певні зміни в становленні української школи, але значення музики у вихованні школярів є незаперечним.

Розглядаючи сутність та значення позакласної роботи для розвитку школярів ми не можемо не окреслити головні її принципи.

Б. Кобзар та М. Фіцула, використовуючи поєднання традиційних принципів виховання з урахуванням специфіки позакласної діяльності, виокремлюють такі методи та принципи роботи у виховній позакласній роботі:

– ініціативи і самодіяльності учнів: школярі планують роботу в класі разом з педагогом, вносять корективи та побажання до пропозицій вчителя з урахуванням своїх інтересів та потреб;

– зворотного зв'язку: учні обговорюють результати тієї або іншої справи, висловлюють думки, оцінюють виконану роботу та ступінь своєї участі у ній, діляться враженнями, рефлексують;

– співтворчості: поєднання співпраці й творчості в підготовці й проведенні різних форм позакласної роботи;

– успішності: створення ситуації успішності у кожного учасника позакласної діяльності;

– діяльності й самодіяльності: поєднання захоплення учнів із діяльністю, яка базується на використанні знань, умінь і навичок, отриманих у навчальній діяльності;

– добровільності: учні обирають профіль занять за інтересами;

– громадської спрямованості діяльності: зміст виховної роботи має відповідати загальносуспільним потребам, відображати досягнення науки, техніки, мистецтва, культури;

– урахування вікових, статевих, національних відмінностей та індивідуальних особливостей школярів: тип темпераменту, особливості психіки, характеру, індивідуального розвитку тощо;

– зв'язку з навчальною роботою: зміст роботи має бути логічним продовженням навчально-виховної роботи на уроках, бо знання з навчальних дисциплін можуть бути поглиблені й розширені під час роботи гуртків, клубів, тематичних вечорів та інших форм організації позакласної роботи школярів;

– використання ігрових форм, цікавість та емоційність [26, 65].

М. Пічкур в теоретичних дослідженнях із проблеми визначення принципів виховання в позакласній роботі окреслює кілька підходів:

1) з позиції керівництва до дій – це принципи: гуманізму виховання, урахування вікових та індивідуальних особливостей школярів, виховання в діяльності і спілкуванні, цілісного підходу до виховання;

2) з огляду на національну спрямованість виховного процесу – це принципи народності, природовідповідності, культуровідповідності, єдності педагогічних вимог школи, сім'ї і громадськості;

3) з точки зору сучасних соціокультурних умов виховання, це принципи: народності – єдність загальнолюдського і національного, природовідповідності, культуровідповідності. органічний зв'язок виховання з історією народу [52].

В сучасній системі виховання широко використовується вплив музики на фізіологічні процеси учнів. Вона впливає на процеси дихання, кровообігу, змінює стан голосового апарату, активізує рефлексорно-м'язову реакцію, а також впливає на нервову систему розслаблюючи чи збуджуючи її. Такий вплив музики сьогодні успішно використовують у сучасній медицині. Б. Нестерович

стверджує, що музика завжди була і є могутнім джерелом вищих почуттів і незамінним засобом гармонізації ціннісного ставлення дітей до світу [44].

Роль позакласної музично-естетичної виховної роботи важко переоцінити. На думку Т. Пономаренко, позакласна робота відіграє важливу роль в розвитку музичної-творчості діяльності підлітків, оскільки вона має, виховну, соціальну і комунікативну спрямованість, сприяє поглибленню міжособистісного спілкування учнів, зумовлює ситуацію взаємної відповідальності, взаємодопомоги, створює умови для розширення виховних можливостей школи і культурно-творчого розвитку [54].

Б. Нестерович вважає, що позакласна музично-виховна робота в початковій школі уявляє собою системне включення дітей у художньо-творчу діяльність зі сприймання, оцінювання, творчої інтерпретації музики на основі оптимальної реалізації її ціннісно-виховного потенціалу, варіативного пошуку організаційно-виховних форм подачі музичного матеріалу, постійного емоційного збагачення виховних ситуацій та забезпечення рефлексивної реакції вихованців на зміст музичних образів [45].

О. Олексюк вважає, що функцією позакласної музично-виховної діяльності є доповнення уроків з музичного мистецтва, розширення музичного кругозору дітей, вдосконалення виконавських навичок й умінь. При організації позакласних музичних заходів необхідно дотримуватись принципів послідовності, планомірності, доступності, систематичності; намагатись урізноманітнювати зміст позакласних заходів; грамотно добирати художній ілюстративний матеріал та показувати його на високому рівні; дотримуватись відповідної до віку школярів тривалості занять [49].

До позакласних видів музично-виконавської діяльності відносять такі види діяльності: дитячі філармонії, конкурси художньої самодіяльності учнів, музичні свята. До гурткових форм позакласної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах відносять: проведення занять з хоровим колективом та солістами,

шкільним оркестром, з різними інструментальними ансамблями (іграшкових, народних, естрадних інструментів), гуртками сольного співу (народного, естрадного та академічного), фольклорними колективами, з дитячим музичним театром, в роботу якого входить інсценування пісень, постановка музичних казок, літературно-музичних композицій, святкових ранків, підготовка концертів, конкурсів, тематичних вечорів та роботу з різними видами ансамблевої вокальної діяльності [5].

Як зазначає Б. Нестерович, завданнями позакласної музично-виховної роботи зі школярами в сучасній школі повинні бути:

- реалізація світоглядного потенціалу музичного мистецтва як засобу утвердження етичних ідеалів особистості і суспільства;
- сприяння особистісній самореалізації кожного вихованця завдяки розкриттю його музично-творчого потенціалу;
- соціально-культурна адаптація учнів до життєвого середовища за допомогою музики;
- естетизація освітнього простору школи шляхом об'єднання дітей, батьків, педагогів у творчі колективи на основі розвитку інтересів і здібностей до музичного мистецтва [44, с. 43].

Серед принципів музично-виховної роботи виокремлюють такі:

- принцип єдності аксіологічного, культурологічного та індивідуально-диференційованого підходів до виховання учнів засобами музичного мистецтва;
- принцип відбору музичного матеріалу з яскраво вираженою духовно-ціннісною домінантою;
- принцип педагогічного опрацювання музичних образів на основі активізації у школярів емпатійно-рефлексивних процесів;
- принцип гнучкості та варіативності залучення учнів до музично-творчої діяльності в розмаїтті видів її організації;

– принцип адекватного вибору організаційних форм, методів і засобів музичного виховання, що відповідають цілям і завданням соціокультурного розвитку вихованців [44, с. 44].

Г. Падалка зазначає, що позакласну музичну діяльність варто використовувати для більш повного розкриття інших шкільних предметів, оскільки використання емоційної складової музики дає можливість «забарвити» певні події та створити «ефект присутності» [51].

Основні форми позакласної музично-виховної роботи поділяються на гурткові і масові. До масових форм відносять – загальношкільний хор, оркестр народних інструментів, свята, карнавали, огляди, конкурси, колективні відвідування оперних вистав, концертних залів, музеїв музичної культури, музичних лекторіїв та абонементів, перегляд екранізацій опер і балетів. До гурткових форм позакласної роботи належать – сольні, інструментальні, хорові, ансамблеві: ВІА, фольклорний ансамбль, танцювальні, музичні факультативи. Також до позакласної роботи відносять різні види музичних розваг: свята, атракціони, ранки, ігри, танці, тематичні вечори, дискотеки, театральні постановки тощо.

Однією із найулюбленіших та найяскравіших форм позакласної роботи для школярів є свято. Воно поєднує різні види мистецтв: музику, художню та драматичну діяльність, художнє слово, танець [49].

Всі форми позакласної музичної діяльності потребують вираження у виконавській діяльності. Надалі спробуємо надати визначення поняттю музично-виконавської діяльності.

Отже, музичне виконавство – це вид художньо-творчої діяльності людини, який завдяки стильовим, формоутворюючим, жанровим та іншим художньо-виражальним засобам втілюється в вокальних, інструментальних та вокально-інструментальних формах виконавського мистецтва, метою якого є втілення художнього задуму композитора [63].

І. Івасишин визначає, що музично-виконавська діяльність – це процес, у якому виконавець, з одного боку, прагне якнайглибше проникнути в художній задум твору, з іншого – намагається якнайповніше донести його до слухача і виокремлює три етапи його розвитку:

- 1) робота виконавця над окремими мотивами та інтонаціями шляхом розкриття семантичного значення;
- 2) перехід від семантичної конкретизації в художнє узагальнення;
- 3) оформлення певного драматургічного задуму виконавця [24, с. 154].

На думку дослідниці І. Івасишин, музично-виконавська діяльність сприяє розвитку індивідуальних творчих рис, самостійності та відображає минулий естетичний досвід виконавця, де значне місце належить виконавській майстерності [25].

При формуванні професійних якостей в учителів музичного мистецтва А. Захарченко, приділяє музично-виконавській діяльності велику увагу і вважає її однією з найважливіших для музичного керівника, оскільки музика, яку виконує учитель має найбільший вплив на дітей [22].

Тепер розглянемо питання музично-виконавської діяльності в шкільній практиці.

Залучення дітей до музично-виконавської діяльності через загальноосвітні школи сприяє розвитку інтелектуальної та емоційної сфери дитини, а також творчих здібностей учнів. Музика є фактором загального розвитку для особистості учнів. Спів та гра на музичних інструментах, рухи під музику викликають інтерес до музики у дітей та сприяють музичному розвитку, викликаючи бажання до активного творчого музикування. Наприклад, гра на музичних інструментах викликає позитивні емоції у молодших школярів, сприяє розвитку звуковисотного, ритмічного, ладового, тембрового слуху; під час музикування учні мають змогу проявити себе у практичному виконавстві. Музично-виконавська діяльність сприяє розвитку в дітей не лише музичного

мислення, уяви, а й спеціальних музичних здібностей, навчає учнів координувати знання, переосмислювати їх. Набуті знання та вміння під час опанування процесом колективного інструментального виконавства можуть проявлятися в інших його видах музично-виконавської діяльності, наприклад, співі [25].

Однією з найпоширеніших форм позакласної музично-виконавської діяльності на нашу думку є робота з вокальним ансамблем.

Поняття «ансамбль» має багато визначень. Ансамбль, з французької *ensemble*, перекладається буквально – «разом» і означає як узгодженість, стрункність частин єдиного цілого [36]. В музичній енциклопедії поняття «ансамбль» трактується як спільність, сумісність, загальна погодженість, взаємна відповідність, струнка повнота; як явище мистецтва, що складається з окремих, інколи різноманітних частин, які утворюють гармонійне ціле [42].

За визначеннями В. Бриліної ансамбль це:

- 1) Злагоженість виконання при колективному співі.
- 2) Група музикантів, що виступають разом.
- 3) Музичний твір для ансамблю виконавців [5, с. 76].

Поняття ансамблю широко використовується у хоровому мистецтві. В. Соколов називає ансамблем уміння усіх співаків хору співати одночасно разом з однаковою силою [60, с. 43].

Ми розглянемо аспекти, пов'язані з другим визначенням за В. Бриліною де ансамбль це група музикантів, що виступають разом.

Як відомо, ансамблі розрізняють за типом і складом. Інструментальні ансамблі поділяться на однорідні, де учасники грають на однакових інструментах та ансамбль споріднених інструментів, наприклад, духових та мідних, струнних або ударних. Вокальні ансамблі теж поділяються на однорідні: чоловічі та жіночі; або змішані. Також вокальні ансамблі поділяють і за віком учасників: дитячий, підлітковий, дорослий, ветеранів [50].

Сучасне ансамблеве мистецтво поділяється на професійне (можемо спостерігати при філармоніях, навчальних закладах, учасники якого мають спеціальну музичну освіту і обізнані на тонкощах вокального виконавства) та аматорське, склад учасників якого в більшості випадків не завжди рівний за своїми творчими здібностями [50].

З огляду на реалії сучасної школи та враховуючи побажання учнів, в більшості випадків, на базі загальноосвітньої школи найбільш прийнятним є створення естрадного аматорського колективу.

Як ми знаємо, аматорські колективи формуються на засадах власного бажання учасників, тому керівник має бути доволі гнучким в спілкуванні зі школярами і проявляти майстерність у вихованні в школярів гарного художнього смаку, формуванні виконавських навичок та досягненні певного художнього рівня виконавства. Він має зацікавити учасників вокального колективу, не перевантажуючи їх вимогами [7].

Як зазначає Н. Ризоль, ансамбль це не лише група музикантів, які виконують твір разом, а така форма колективного виконавства, де кожен, зберігши свою індивідуальність, підпорядковується загальним завданням, загальним вимогам у втіленні авторського задуму. Тому, при правильному підході, наголошує митець, ансамбль ніяк не пригнічує індивідуальність музиканта, а навпаки, при певних обставинах кожен виконавець отримує новий імпульс для свого розвитку та вдосконалення. Автор також зазначає психологічну сумісність учасників як обов'язкову умову майбутньої роботи ансамблю [56, с. 22].

М. Вовк стверджує, що саме зацікавленість дітей мистецтвом вокального ансамблю «дозволяє висувати більш високі вимоги». Педагог визначає, що для молодших класів найбільш ефективними будуть заняття по 45 хвилин 2–3 рази на тиждень, але при цьому заняття повинні бути емоційно забарвлені. Важливу роль при цьому відіграє репертуар, основними вимогами до якого будуть такі:

посильний, доступний, цікавий. Методи роботи над піснею викладач пропонує традиційні: показ твору, його короткий розбір, розучування по фразах і таке ін. [12, с. 142].

Т. Ляшенко вважає, що заняття ансамблевим виконавством сприяють розвитку ансамблевого слуху, дисциплінують метро-ритмічну природу, формують сценічно-концертні навички, оскільки перші публічні виступи, з психологічної точки зору краще розпочинати саме з ансамблевого музикування, також ансамблева діяльність сприяє організації самостійної згуртованої роботи її учасників, а систематичність занять надає впевненості у своїх можливостях [37].

Ми вважаємо, що при роботі зі шкільним вокальним ансамблем керівник може використовувати такі відомі методичні системи розвитку дитячого голосу, як М. Глинки, А. Менабені, В. Соколова, Г. Струве. Для розвитку вокально-хорових навичок спиратись на педагогічні системи розвитку голосу Д. Огороднова, В. Ємельянова, І. Іванченко та методику навчання співу у середніх школах М. Леонтовича.

Окремим видом позакласної музично-виконавської роботи є концертна діяльність, яка, в свою чергу, є підсумком цього виду роботи та вимагає кропіткої поетапної підготовки:

- 1) Підготовча робота.
- 2) Налаштування, яке також складається з декількох етапів:
  - психологічна адаптація до ситуації публічного виступу;
  - спів перед уявною аудиторією;
  - виявлення потенційних помилок;
  - спів із перешкодами та відволікаючими чинниками;
  - емоційний компонент оптимального концертного стану;
  - розумовий компонент оптимального концертного стану;
- 3) Лихоманка та апатія.
- 4) Втягування.

5) Пізнавальна сфера:

- відчуття;
- сприйняття;
- увага;

6) Емоційна сфера.

7) Вольова сфера [50].

Таким чином ми можемо зробити висновок, що позакласна робота в загальноосвітній школі являє собою цілеспрямовану навчально-виховну роботу зі школярами, яку організують і здійснюють учителі, вихователі та органи дитячого самоврядування в школі після уроків. Мета якої спрямована на досягнення гармонійного розвитку школярів, задоволення їхніх інтересів і запитів, виявлення талановитих і обдарованих вихованців, а також створення умов для самоосвіти, самовиховання й самореалізації кожного учня.

Позакласна музично-виконавська діяльність – це певний вид діяльності учителя та учнів, спрямований на розвиток музичних здібностей учнів, їх виконавських та творчих можливостей, поглиблення знань, отриманих на уроках музичного мистецтва, який виконується у позаурочний час учнями на добровільній основі.

1.3. Педагогічні умови формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до позакласної музично-виконавської діяльності

Враховуючи специфіку позакласної музично-виконавської діяльності пов'язану з різноманітністю її форм та видів, ми розглянемо умови формування майбутніх вчителів та виокремимо критерії та показники їх готовності.

У філософському словнику поняття «умова» визначається як сукупність об'єктів, речей, процесів, відносин, що необхідні для виникнення, існування або зміни певного об'єкту [66]. У словнику з освіти та педагогіки «умова»

визначається як сукупність перемінних природних, соціальних, зовнішніх та внутрішніх впливів, що впливають на фізичний, психічний, моральний розвиток людини, її поведінку; виховання і навчання, формування особистості [53, с. 36].

За тлумачним словником С. Ожегова умова визначається як обставина, від якої що-небудь залежить...; правила встановлені в якій-небудь сфері життя та діяльності; обстановка, в якій щось відбувається [48].

В даному підрозділі ми розглянемо педагогічні умови формування майбутніх учителів до музично-виконавської діяльності.

Лі Аньань в своїй дисертаційній роботі визначає «педагогічні умови», як сукупність взаємопов'язаних обставин, реалізація яких уможливорює досягнення бажаного результату в зазначеному напрямку професійної освіти студентів музично-педагогічного освітнього закладу [34, с. 80].

О. Дурманенко розкриває зміст поняття «педагогічні умови», як обставини, які пов'язані з організацією навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі, з тим зовнішнім навчально-виховним середовищем, у якому відбувається пізнавальна, навчальна, науково-дослідницька і виховна діяльність студентів, спрямована на формування в них професійних знань, умінь і навичок, розвиток їх світоглядної культури, професійної компетентності тощо.

Тому дослідниця визначає «педагогічні умови» як «особливості організації навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі, що детермінують результати виховання, освіти та розвитку особистості студента, об'єктивно забезпечують можливість їх досягнення» [19, с. 136]. Також дослідниця виокремлює декілька рівнів педагогічних умов:

1) Перший рівень педагогічних умов – до них відносяться особистісні характеристики студентів, які визначають успішність навчально-виховного процесу.

2) Другий рівень педагогічних умов – це обставини, в якому проходить процес навчання та виховання – власне класичні педагогічні умови. До них

відносять: зміст та організацію діяльності студентів, міжособистісні відносини та спілкування в групі, відносини педагогів зі студентами; адаптацію студентів до нового освітнього середовища, взаємодію навчального закладу з навколишнім середовищем та ін. [19].

Аналізуючи все вищевказане, ми робимо висновок, що педагогічні умови не можуть виникати самі по собі, а являють собою сукупність факторів: це і результат цілеспрямованої діяльності викладачів вищої школи, і особистісні дані студентів, їх мотивація, внутрішня готовність до виконання поставлених завдань. Також певною мірою на навчальний процес впливають суб'єкт-суб'єктні відносини студентів та викладачів, міжособистісні відносини студентів в період навчання.

Б. Нестерович у своїй дисертаційній роботі визначив такі педагогічні умови формування майбутніх учителів до музичного виховання молодших школярів у позакласній роботі:

- забезпечення цілепокладальної активності студентів у процесі;
- формування мотивів музично-виховної діяльності;
- формування музично-професійного мислення майбутніх учителів початкових класів у контексті інтегральної дії антиципації та рефлексії;
- розвиток здатності студентів до комплексної реалізації художньо-аксіологічних та загально-педагогічних умінь в умовах контекстного підходу до музичної підготовки майбутніх учителів школи 1 ступеня [45].

Ми погоджуємось з дослідником та вважаємо, що вище названі умови прийнятні і для формування готовності до позакласної музично-виховної діяльності й майбутніх учителів музичного мистецтва.

О. Горбенко критеріями та показниками готовності студентів до здійснення педагогічної діяльності з оркестрово-ансамблевим колективом вважає:

- мотиваційно-пізнавальний критерій, який дає змогу виявляти рівень мотиваційної направленості майбутніх учителів музичного мистецтва.

Показниками цього критерію дослідниця визначає вияв інтересу до своєї професії, здатність бути організатором, керівником і диригентом музичного колективу; здатність розуміти специфіку професійної діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва.

– когнітивно-операційний критерій, який визначає рівень сформованості професійних знань майбутніх фахівців.

– творчо-діяльнісний критерій, який характеризує рівень засвоєння музичного матеріалу і здатність вивчити його з колективом.

– емоційно-вольовий критерій, який дає змогу визначити здатність майбутнього вчителя музичного мистецтва створювати позитивну атмосферу, емоційно впливати на аудиторію, контролювати власні емоційні почуття, володіти способами та прийомами міжособистісного спілкування [24].

Н. Овчаренко, спираючись на результати власного дослідження виділяє такі критерії сформованості майбутніх учителів до вокально-педагогічної діяльності:

– мотиваційний критерій, який характеризує рівень мотивації майбутнього вчителя музичного мистецтва до оволодіння вокально-педагогічними компетенціями;

– емоційно-процесуальний критерій, який характеризує рівень сформованості емоційно-вольових якостей особистості майбутнього вчителя до здійснення вокально-педагогічної діяльності. До цих якостей належать здатність до емоційного сприймання вокального мистецтва; сформованості професійних знань і умінь управління процесом емоційного розвитку і емоційної регуляції учнів;

– семіотично-герменевтичний критерій, який характеризує рівень сформованості знань майбутнього фахівця у сфері музичної семіотики: семантики, синтактики, прагматики, та герменевтики;

– аксіологічно-культурологічний критерій, який характеризує рівень сформованості вокально-педагогічної культури майбутнього вчителя музичної культури;

– творчо-виконавський критерій, який характеризує рівень сформованості творчого потенціалу особистості майбутнього фахівця у сфері вокального виконавства та сформованість його вокально-виконавських знань і вмінь;

– психолого-педагогічний критерій, який характеризує рівень сформованості особистісної здатності майбутнього вчителя навчатися; сформованості професійних знань і вмінь навчати, виховувати, розвивати учнів з вокального мистецтва; ціннісного відношення студента до навчально-виховного компоненту вокально-педагогічної діяльності;

– організаційно-просвітницький критерій, який характеризує рівень сформованості особистісної здатності майбутнього вчителя до організаторської та просвітницької вокально-педагогічної діяльності;

– особистісно-розвивальний критерій, який характеризує рівень сформованості особистісних рис та здатності майбутнього вчителя для самовдосконалення у майбутній професійній діяльності [47].

На основі теоретичного аналізу наукової літератури, яка досліджує критерії формування готовності до позакласної музично-виконавської діяльності, нами було визначено комплекс педагогічних умов, які вплинуть на підвищення рівня досліджуваної нами проблеми. Це:

- 1) формування умінь здійснювати самоконтроль, самоаналіз, самооцінку;
- 2) формування високого рівня мотивації до педагогічної та музично-творчої діяльності
- 3) забезпечення активної пізнавальної діяльності студентів;
- 4) формування виконавської майстерності майбутніх учителів.

До першої педагогічної умови ми віднесли здатність здійснювати самоконтроль, самоаналіз та самооцінку.

Процес самопізнання суб'єктом власних психічних станів та дій називається рефлексією.

У педагогічній науковій літературі існує таке поняття як педагогічна рефлексія. Отже, Ю. Приходько зазначає, що «рефлексія педагога – це процес пізнання ним самого себе як професіонала, свого внутрішнього світу, аналіз власних думок і хвилювань у зв'язку з професійно-педагогічною діяльністю, міркування про себе як особистість, усвідомлення того, як його сприймають і оцінюють вихованці, колеги, інші люди» [55, с. 156].

Педагогічна рефлексія, як зазначає Б. Нестерович, має здатність віддзеркалювати багатство художньо-духовного світу учителя та забезпечує народження в педагогічній свідомості учителя комплексу чуттєвих та розумових образів [44, с. 119].

Здатність до самоаналізу має сприяти професійному та особистісному зростанню педагога, допомагає сформулювати отримані результати; визначити мету подальшої роботи; скорегувати і вдосконалити свій професійний шлях, що веде до підвищення рівня викладання. Вдаючись до рефлексії, учитель здатен виконати аналіз своєї професійної діяльності, робить висновки і має адекватний рівень домагань, що сприяє ефективному плануванню на майбутнє .

Критерієм педагогічної рефлексії ми визначаємо: уміння здійснювати професійне самодослідження, бачити в педагогічній ситуації проблему і оформлювати її у вигляді педагогічних завдань; конкретизувати і структурувати проблему; розширити межі практики і побачити нові проблеми, обумовлені попереднім досвідом; знаходити способи розв'язання завдання.

Наступною умовою формування майбутніх учителів до позакласної музично-виконавської діяльності на нашу думку є наявність високого рівня мотивації до педагогічної та музично-творчої діяльності.

Мотивацією називається сукупність причин психологічного характеру, які зумовлюють поведінку та вчинки людини, їх початок, спрямованість та активність [55, с. 110].

Наявність інтересу до музично-виховної роботи є показником сформованості мотивів цієї діяльності і дозволяє правильно будувати її цілепокладання. Цілепокладання слід розуміти як визначення і усвідомлення цілей власної музично-виховної діяльності, яка має свою специфіку, обумовлену природою музичного мистецтва і підлягає врахуванню вікової специфіки вихованців [44].

Б. Нестерович зазначає, що на мотиваційний розвиток майбутнього учителя впливають різноманітні мистецькі чинники. Художній розвиток, який на думку науковця впливає на мотиваційну сферу особистості педагога, визначає його загальний культурний розвиток [44]. Також він стверджує, що художня підготовка вчителя музичного мистецтва повинна відбуватись в тісному зв'язку із його загально-педагогічною підготовкою.

Мотиваційні критерії необхідні для визначення професійної зорієнтованості студентів на професію вчителя музики й охоплюють такі показники:

- розуміння суспільного значення майбутньої професії;
- сформованість стійкого інтересу до музично-педагогічної діяльності;
- прагнення мати знання та вміння щодо поліфункціональної творчої діяльності вчителя музики;
- інтерес до вдосконалення психолого-педагогічних знань;
- рівень розвитку професійної свідомості;
- бажання створювати щось нове, здатність творчо мислити.

Третьою умовою формування готовності майбутніх учителів є забезпечення активної пізнавальної діяльності студентів

Робота над розвитком пізнавальної діяльності студентів здійснюється в межах дидактичної системи, головними завданнями якої є:

- залучення студентів до пізнавальної діяльності;
- оволодіння системою теоретико-методичних знань й практичних умінь, які необхідні у майбутній професійній діяльності.

Успішність музично-виховної роботи, яку здійснюватиме майбутній учитель, не обмежується суто музичною підготовкою, оскільки навіть досконало уміючи грати на музичному інструменті, учитель не завжди є переконливим. Мистецька підготовка учителя музичного мистецтва обов'язково повинна поєднуватись із загально-педагогічною, що дозволить сформувати необхідні уміння, а саме: художньо-аксіологічні, загально-педагогічні та виконавські.

Художньо-аксіологічні уміння учителя музичного мистецтва допомагають грамотно виконувати художньо-педагогічний аналіз музичних творів, адекватно сприймати художні образи та оптимально використовувати їх в освітньому процесі, уможливають рефлексивні процеси в ході аналізу вчителем музичного матеріалу і проектування змісту і форм його подачі дітям. Загально-педагогічні, а саме – дидактичні, сугестивні, перцептивні уміння забезпечують виразність подачі художнього матеріалу і рефлексивного ставлення до музичного образу. Комплекс цих умінь дозволяє педагогу створити адекватну ситуацію художньо-естетичного спілкування дітей з музикою, уможливити необхідне «емоційне зараження» в процесі її сприймання вихованцями.

У процесі фахової самопідготовки майбутній учитель повинен максимально прагнути до комплексного розвитку художньо-аксіологічних і загально педагогічних умінь.

Когнітивно-пізнавальні критерії відображають міру засвоєння студентом сукупності знань, потрібних для майбутньої професійної діяльності (це стосується і позакласної музичної діяльності) є домінуючими серед інших груп критеріїв та також складаються із таких показників:

- ступінь сформованості теоретичних знань і вмінь оперувати ними в музично-педагогічній діяльності;
- розвиненість художньо-асоціативного фонду;
- загальний інтелектуальний розвиток;
- розуміння принципів складання репертуару для дитячого творчого колективу;
- виявлення та розвиток музичних здібностей у дітей;
- пізнавальний інтерес до освоєння цінностей хорового та сольного співу.

Останньою умовою формування готовності майбутніх учителів до позакласної музично-виконавської діяльності є їх високий рівень виконавської майстерності. Оскільки, позакласна музична діяльність відрізняється своєю творчої складовою, спрямованою в більшості випадків на музичне виконавство і вимагає по своїй суті урізноманітнення, учитель музичного мистецтва повинен володіти такими видами виконавської діяльності як – вокальне мистецтво, гра на музичному інструменті та хорове диригування на високому або достатньому рівнях.

3. Квасниця, в своєму дослідженні щодо значення фортепіано в роботі учителя середньої школи, зауважує, що у більшості випускників хорових відділів училищ навик володіння фортепіано знаходяться на недостатньому рівні, тому вони радше відмовляться від використання інструменту в своїй педагогічній практиці на користь носіїв звукозапису або розглядають фортепіано як «наочний посібник для нотної грамоти». Але в подібних випадках школярі позбавленні можливості ознайомитись та відчутти справжній потенціал музичного інструменту. Тому педагог акцентує увагу, що однією з умов підготовки кваліфікаційних спеціалістів усіма педагогічними учбовими закладами на музично-педагогічних факультетах має бути досконале володіння інструментом [73]. Г. Падалка стверджує, що «якщо вчитель не володіє жодним

видом виконавства (гра на інструменті, диригування, вокал), то він просто не зможе працювати в школі» [51, с. 27].

Однією з головних умов підготовки майбутнього фахівця з диригування на думку Г. Сагайдак, має бути систематична робота в класі диригування, яка повинна проводитись одночасно у двох напрямках – це вивчення техніки диригування та основ практичної роботи з хором або оркестром [73].

Значну увагу при формуванні готовності майбутніх учителів до позакласної музично-виховної роботи в школі є їх музично-виконавська підготовка, оскільки без цікавого музичного оформлення будь-яка форма виховної роботи стає не привабливою для школярів. Тому студенти вищих педагогічних навчальних закладів мистецьких факультетів повинні отримати необхідні знання і сформувати елементарні навички володіння музичним інструментом, тому музично-виконавська підготовка майбутніх учителів до культуротворчої роботи в школі вимагає дотримання певних вимог. В процесі самопідготовки необхідно, щоб студенти системно удосконалювати такі виконавські навички:

- читання нот з аркуша;
- гра за слухом і транспонування;
- здатність до імпровізації;
- ансамблева гра;
- варіантна інтерпретація музичного твору [44].

З огляду на проаналізовану літературу ми можемо зробити висновки, що різні автори та дослідники мають різні погляди на умови формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до позакласної музично-виконавської діяльності.

Критеріями визначення умови оволодіння виконавською майстерністю ми визначаєм: вільне оперування музичним матеріалом; володіння музичним інструментом, опанування вокальним мистецтвом, потребу в самовираженні в

процесі виконавської творчості, здатність керувати художнім колективом, сценічну витримку.

Визначені нами критерії, показники та рівні сформованості майбутніх учителів музичного мистецтва до позакласної музично-виконавської діяльності надані в таблицях 2.1 та 2.2.

Таким чином, ми визначили деякі педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до позакласної музично-виконавської діяльності та обґрунтували їх вибір, визначили відповідно до умов формування критерії та показники сформованості та рівні сформованості.

Визначені нами педагогічні умови потребують експериментальної перевірки, що висвітлено у другому розділі.

Висновки до розділу 1

Виконавши теоретичне дослідження літератури з проблеми формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до позакласної музично-виконавської діяльності, ми підняли і розкрили такі поняття як: «психологічна готовність», «професійна готовність», «готовність до діяльності» та «готовність до праці». Розглянули поняття «позакласної музично-виконавської діяльності» та її види. Виокремили умови формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до позакласної музично-виконавської діяльності.

Проблемою питання готовності переймались ще у XIX столітті. Їй присвячували свої психолого-педагогічні дослідження такі вчені, як: О. Бартків, Н. Белоусова, М. Варій, Л. І. Варнавська, С. Гаркуша, М. Дьяченко, Л. Кандибович, М. Левітов, А. Линенко, В. Моляка, В. Москалець, Ю. Приходько, В. Синявський, В. Сластьонин, Д. Узнадзе. А питанням професійної готовності особистості до педагогічної діяльності займались видатні

вчені педагоги: К. Дурай-Новакова І. Зимня, Л. Кондрашова, З. Крижановська, З. Левчук, Г. Троцко та ін.

Отже, в результаті теоретичного дослідження, нами визначено, що «готовність» це психічний стан, який пов'язаний з установкою особистості на певну модель поведінки і залежить від її емоційно-вольової сфери.

«Готовність до позакласної музично-виконавської діяльності» ми визначили як структурне утворення зорієнтоване на психічних властивостях, моральних та комунікативних якостей особистості та її здатності виконувати педагогічну та музично-виконавську діяльність. До структури готовності майбутніх учителів музичного мистецтва ми визначили важливими: мотиваційний компонент; інтелектуально-пізнавальний компонент; науково-теоретичний компонент; практичний компонент, готовність до організації навчально-виховної роботи зі школярами; рефлексивний компонент.

Позакласну діяльність ми визначаємо як цілеспрямовану навчально-виховну роботу зі школярами, яку організують і здійснюють учителі, вихователі та органи дитячого самоврядування в школі після уроків. Мета її спрямована на досягнення гармонійного розвитку школярів, задоволення їхніх інтересів і запитів, виявлення талановитих і обдарованих вихованців, а також створення умов для самоосвіти, самовиховання й самореалізації кожного учня. Розглянули поняття музично-виконавської діяльності та її значення в житті школярів та учителів. При розгляді видів позакласної музично-виконавської діяльності, нами було виокремлено ансамблеву діяльність, особливо естрадний ансамбль, як найбільш цікавий та прийнятний вид для учнів різних вікових груп. Поняття ансамбль розглядаємо як колектив виконавців, які здатні злагоджено виконувати одночасно музичний твір.

Найважливішими умовами формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до позакласної музично-виконавської діяльності ми визначили наступні: здатність до педагогічної рефлексії; високий рівень

мотивації; когнітивний компонент та виконавська майстерність. Відповідно до умов визначені наступні критерії: здатність до рефлексії, мотиваційна сформованість, сформований комплекс когнітивно-пізнавальної активності та сформований рівень музично-виконавської майстерності.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ПОЗАКЛАСНОЇ МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Вивчення та аналіз стану сформованості готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до позакласної музично-виконавської діяльності

В результаті проведеного теоретичного дослідження та аналізу науково-методичної літератури ми визначили, що успішне формування готовності майбутніх учителів до позакласної музично-виконавської діяльності можливе в поєднанні комплексу таких навчальних дисциплін, як основи «Психології» та «Педагогіки», «Методики музичного виховання», «Вокальний клас» та «Методика викладання вокалу», «Основний музичний інструмент», «Хорове диригування», які необхідно поєднувати з практичною діяльністю.

Для виявлення стану сформованості майбутніх учителів до позакласної музично-виконавської діяльності нами проведено експериментальне дослідження на базі музично-хореографічного відділення факультету мистецтв Криворізького державного педагогічного університету протягом 2019–2020 навчальних років. Нами були обрані дві групи студентів факультету мистецтв, одна з яких – дослідна, а інша – контрольна.

Дослідження щодо стану сформованості майбутніх учителів музичного мистецтва до позакласної музично-виконавської діяльності дозволить нам визначити важливі аспекти процесу формування та по закінченню експериментально-дослідницької роботи зробити висновки про результативність впровадженої нами програми формування готовності студентів музично-педагогічного факультету.

Мета досліджуваної проблеми полягає у вивченні та констатації рівня готовності студентів до позакласної музично-виконавської діяльності. З урахуванням означеної мети, нами були поставлені для вирішення такі **завдання**:

1) Вивчити та виконати аналіз змісту, цілей та завдань навчальних програм, індивідуальних планів методики викладання в університеті на музично-хореографічному відділенні.

2) Провести діагностику рівня сформованості готовності студентів музично-хореографічного відділення факультету мистецтв до позакласної музично-виконавської діяльності.

3) Виявити причини, які гальмують процес формування готовності студентів до позакласної музично-виконавської діяльності.

4) Розробити дослідно-експериментальну програму формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до позакласної музично-виконавської діяльності.

5) За допомогою експерименту перевірити динаміку стану сформованості готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до позакласної музично-виконавської діяльності після впровадження експериментально-дослідної програми.

6) Скласти методичні поради та рекомендації, які можуть сприяти формуванню готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до позакласної музично-виконавської діяльності.

Експериментальне дослідження ми проводили у три етапи: констатувальний, формувальний та контрольний.

Для виконання I етапу дослідження, нами були використані такі **методи**: педагогічне спостереження, бесіда, опитування, анкетування, математичні.

Також на даному етапі нами було проведено визначення рівня сформованості готовності до позакласної музично-виконавської діяльності студентів та виявлення причин та недоліків у навчальному процесі.

На II етапі, формувальному, нами було виконано впровадження визначених педагогічних в експериментально-дослідну програму формування готовності до позакласної музично-виконавської діяльності студентів музично-хореографічного відділення факультету мистецтв.

На III етапі, контрольному, ми виконали повторний замір рівня сформованості готовності студентів до позакласної музично-виконавської діяльності за тими ж самими критеріями.

На початку констатувального етапу експерименту ми виконали аналіз змісту програм, методичних систем, які є базовими для формування професійних якостей майбутніх учителів.

Як зазначалось вище основними дисциплінами, які впливають на процес формування студентів до позакласної музично-виконавської діяльності є основи «Психології» та «Педагогіки», «Методики музичного виховання», «Вокальний клас» та «Методика викладання вокалу», «Основний музичний інструмент», «Хорове диригування» та педагогічна практика.

Навчальний курс з циклу психологічних дисциплін надає студентам основні поняття протікання психічних процесів таких як – мислення, уява, пам'ять, увага у різних вікових груп, структури особистості, навчає правильно визначати темперамент та здібності, враховувати особливості характеру та використовувати засоби управління колективом.

Вивчення основ з «Педагогіки» допомагає студентам визначати основні принципи, умови, форми навчального та виховного процесу.

На заняттях з «Методики музичного виховання» студенти більш глибоко занурюються в процес викладання мистецьких дисциплін в школі, специфіку проведення позакласної музичної роботи, засобам естетичного виховання та ін [9].

На таких дисциплінах як «Вокальний клас», «Основний музичний інструмент» та «Хорове диригування» студенти удосконалюють свою

виконавську майстерність, збагачують свій внутрішній світ, розширюють художньо-образне сприйняття, отримують більш глибокі знання щодо специфіки та особливостей роботи над різними за жанрами та стилем музичних творів, навчаються сценічній витримці та вмінню триматись на публіці взагалі, що є досить важливим для майбутньої професійної діяльності вчителя.

«Методика викладання вокалу» навчає студентів обирати правильну методику розвитку голосу різної складності, враховуючи початкову підготовленість співака та враховувати вікові категорії; як уникнути професійних захворювань.

Протягом всього часу проходження педагогічної практики в загальноосвітній школі студенти навчаються впроваджувати набуті теоретичні знання в практичну діяльність.

Аналіз відвіданих занять показав, що рівень викладання вище названих дисциплін проходить на досить високому рівні. Але ступінь сформованості готовності студентів до позакласної музично-виконавської діяльності лишається не на найвищому рівні. Нами була виявлена причина недостатньої сформованості готовності студентів, яка полягає у тому, що від початку до університету вступають абітурієнти які не мають достатнього рівня музичної підготовки та мотивації до навчання у вищому педагогічному закладі і з огляду на велике навантаження в університеті елементарно не завжди встигають вчасно відповідати рівню сформованості згідно з програмних вимог.

Для проведення констатувального експерименту нами було визначено наступні **завдання**:

- з'ясувати ставлення студентів до обраної професійної діяльності, визначити спонукальні мотиви.
- вивчити та проаналізувати рівень сформованості студентів до позакласної музично-виконавської діяльності.

– виконати діагностику рівню сформованості майбутніх учителів до позакласної музично-виконавської діяльності за визначеними критеріями.

Для визначення загального психологічного стану на початок дослідження, рівня сформованості мотивації та готовності до позакласної музично-виконавської діяльності студентів під час бесіди ми розробили ряд питань для анкетування:

1. Що вплинуло на Ваш вибір обрати професію педагога-музиканта?
2. Чи відчуваєте у собі лідерські якості?
3. Чи відчуваєте Ви дискомфорт під час виступу перед аудиторією?
4. Чи подобається Вам впливати та керувати іншими?
5. Який вид музично-виконавської діяльності вважаєте найбільш важливим у формуванні «юних музикантів»?
6. Який вид музично-виконавської діяльності найбільш близький Вам?
7. Як Ви відноситеся до власних невдач, чи намагаєтесь зрозуміти причину їх виникнення?
8. Що, на Вашу думку, входить до структури готовності до позакласної музично-виконавської діяльності?
9. Назвіть основні компоненти музично-виконавської діяльності?
10. Чи вважаєте Ви себе достатньо підготовленим до музично-виконавської діяльності у школі?

Виконавши експрес-опитування перед початком дослідження ми можемо зробити певні висновки щодо того яке ставлення у студентів до обраної майбутньої професії. Таким чином, на перше запитання «Що вплинуло на Ваш вибір обрати професію педагога-музиканта?» більшість студентів відповіли, бажання продовжити музичну освіту, значно менше цьому вибору сприяло що мають бажання навчати інших.

На друге запитання «Чи відчуваєте у собі лідерські якості?» знову ми отримали досить різні відповіді: одна група студентів вважає, що так, вони

наділені такими якостями. Інша група не відчуває себе лідерами, а третя група вважає, що від природи не є лідерами, але ці якості у них сформувались протягом навчальних років.

На третє питання «Чи відчуваєте Ви дискомфорт під час виступу перед аудиторією?» відповіді знову поділились на такі: одні вільно себе почувають на публіці, інші не комфортно, але доволі впевнено і не втрачають контроль, треті відчувають себе розгубленими, можуть забувати те, що збирались сказати або цілі фрагменти музичних творів, які виконують, тощо.

На четверте запитання «Чи подобається Вам впливати та керувати іншими?» «Так» відповіли студенти, які відчувають себе лідерами і не бояться виступу перед аудиторією, «Ні» відповіли ті, хто ще не достатньо розвинули у собі здатність впливу на інших.

На запитання «Який вид музично-виконавської діяльності вважаєте найбільш важливим у формуванні «юних музикантів?»» більшість студентів відповіли, що це співацька діяльність. Студенти майже однотайно вважають, що саме через спів, будь то сольне виконання або ансамблеве, учні здатні розкритись якнайкраще.

На шосте запитання «Який вид музично-виконавської діяльності найбільш близький Вам?» студенти так само відповіли, що найбільш прийнятним для них є вокальне мистецтво.

Сьоме питання нашої анкети звучало так «Як відноситеся до власних невдач, чи намагаєтесь зрозуміти причину їх виникнення?». Частина студентів вважають, що невдачі трапляються з будь ким і це нормально, друга частина вважають, що необхідно проаналізувати ситуацію, щоб у майбутньому запланована діяльність була більш успішною.

На восьме запитання «Що, на Вашу думку, входить до структури готовності до позакласної музично-виконавської діяльності?» студенти не надали чіткої відповіді, але більшість все ж таки вважає, що це загальна готовність до

даного виду діяльності куди входить теоретична підготовка, виконавська майстерність та емоційний настрій на роботу.

На дев'яте запитання «Назвіть основні компоненти музично-виконавської діяльності?». На жаль на це питання студенти не змогли відповісти, оскільки під поняттям «компоненти» мали досить різні уявлення.

Останнім запитанням нашого анкетування було «Чи вважаєте Ви себе достатньо підготовленим до музично-виконавської діяльності у школі?» відповіді знову поділились: одна частина студентів почуває себе доволі впевнено і відчуває, що готова піти працювати в школі, а інші частина відповіли, що поки не відчують що готові займатись музично-виконавською діяльністю в загальноосвітній школі.

Для отримання об'єктивних результатів дослідження на основі вивченої та проаналізованої методичної літератури в першому розділі, нами було розроблено критерії та показники формування готовності до позакласної музично-виконавської діяльності, відповідно до визначених нами педагогічних умов, які викладені у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Критерії та показники сформованості готовності до позакласної музично-виконавської діяльності

Критерії сформованості	Показники відповідні до критеріям
Здатність до рефлексії	уміння здійснювати професійне самодослідження; бачити в педагогічній ситуації проблему і оформлювати її у вигляді педагогічних завдань; конкретизувати і структурувати проблему; розширити межі практики і побачити нові проблеми, обумовлені попереднім досвідом; знаходити способи розв'язання завдання.
Мотиваційна сформованість	розуміння суспільного значення майбутньої професії; сформованість стійкого інтересу до музично-виконавської діяльності; прагнення мати знання та вміння щодо творчої діяльності учителя музичного мистецтва; прагнення до вдосконалення теоретичних знань з обраної професійної діяльності; рівень розвитку професійної свідомості; бажання створювати щось нове, здатність творчо мислити.

Продовж. табл. 2.1

Сформований комплекс когнітивно-пізнавальної активності	ступінь сформованості теоретичних знань та вміння впроваджувати їх в музично-педагогічній практичній діяльності; загальний інтелектуальний розвиток; розуміння принципів роботи з дитячим творчим колективом; виявлення та розвиток музичних здібностей у дітей; знання їх потреб; пізнавальний інтерес до освоєння цінностей хорового та сольного співу.
Здатність до музично-виконавської діяльності	потреба в самовираженні у процесі виконавської творчості; володіння музичним інструментом, опанування вокального мистецтва, здатність керувати художнім колективом, вільне оперування музичним матеріалом сценічна витримка.

На наступному етапі роботи нами визначено рівні сформованості відповідно до розроблених критеріїв, які викладені в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Рівні сформованості готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до позакласної музично-виконавської діяльності

Рівень сформованості	Характеристика рівня сформованості до позакласної музично-виконавської діяльності
Високий	високий ступінь мотивації, потреба в досягненні цілей, студент проявляє ініціативу; рівень музично-теоретичної підготовки вище за програмні вимоги, всебічний розвиток, бажання поглиблювати знання; студент володіє такими видами виконавської майстерності як хорове диригування, гра на музичному інструменті, вокальне мистецтво на високому рівні, має творче мислення, демонструє здатність до самостійного трактування музичних творів; здатність надавати адекватну оцінку своїй діяльності, аналізувати її.
Достатній	високий ступінь мотивації; розвиненість музично-творчого мислення; рівень музично-теоретичної підготовки відповідає програмним вимогам наявність рефлексивних реакцій; студент володіє такими видами виконавської майстерності як хорове диригування, гра на музичному інструменті, вокальне мистецтво в достатній мірі
Середній	мотивації доволі слабка та не стійка; рівень музично-теоретичної підготовки задовільний; наявність рефлексивних реакцій; студент володіє такими видами виконавської майстерності як хорове диригування, гра на музичному інструменті, вокальне мистецтво на задовільному рівні
Низький	ступінь мотивації низький або відсутній; рівень музично-теоретичної підготовки не відповідає програмним вимогам; низький рівень професійної свідомості; студент не опановує програмні вимоги за такими видами виконавської майстерності як хорове диригування, гра на музичному інструменті, вокальне мистецтво в достатній мірі

Вміння виконувати самоаналіз своєї професійної діяльності вважається однією з найважливіших умов формування майбутніх фахівців не лише у педагогічній галузі, а й в інших професійних сферах. Тому уміння виконувати самодослідження ми визначили як одну із умов формування майбутніх учителів.

Для вивчення здатності до самооцінки своїх педагогічних здібностей нами було проведене опитування у вигляді анкетування. Умови тестування:

Заповніть карту, оцініть свої особистісно-професійні якості, балом «5» якщо якість виражено максимально, «4» - якість виражено вище середнього, «3» - якість знаходиться на задовільному рівні, «2» - якість представлено слабо, «1» - якщо якість відсутня.

Таблиця 2.3

Діагностична карта вивчення оцінки та самооцінки педагогічних здібностей студентів

1	Якості особистості	Шкала оцінок
1.1	Інтерес до професії викладача, потреба в роботі зі школярами	5; 4; 3; 2; 1
1.2	Ставлення до учнів як до головної цінності	5; 4; 3; 2; 1
1.3	Потреба в досягненні виховних цілей	5; 4; 3; 2; 1
2	Відношення до педагогічної праці	
2.1	Сумлінність у педагогічній праці	5; 4; 3; 2; 1
2.2	Захопленість та задоволеність власною педагогічною діяльністю	5; 4; 3; 2; 1
2.3	Здатність приділяти педагогічній діяльності більше часу у разі необхідності, ніж планувалось раніше	5; 4; 3; 2; 1
3	Інтереси та духовні потреби	
3.1	Пізнавальна активність	5; 4; 3; 2; 1
3.2	Наявність різнобічних інтересів	5; 4; 3; 2; 1
3.3	Наявність улюбленої творчої справи	5; 4; 3; 2; 1
4	Професійно-моральні якості	
4.1	Принциповість	5; 4; 3; 2; 1
4.2	Об'єктивність	5; 4; 3; 2; 1
4.3	Доброзичливість	5; 4; 3; 2; 1
4.4	Вимогливість	5; 4; 3; 2; 1
5	Особистісно - педагогічна регуляція	
5.1	Самоконтроль, самодисципліна	5; 4; 3; 2; 1
5.2	Самокритичність	5; 4; 3; 2; 1
5.3	Педагогічний такт, витримка	5; 4; 3; 2; 1
5.4	Професійно-педагогічне самовдосконалення	5; 4; 3; 2; 1

Ключ до тесту наступний:

- а) 75 – 68 балів – високий рівень самооцінки педагогічних здібностей;
- б) 67 – 53 бали – достатній рівень самооцінки педагогічних здібностей;
- в) 52 – 38 балів – середній рівень самооцінки педагогічних здібностей;
- г) 37 – 15 балів – низький рівень самооцінки педагогічних здібностей.

Результат аналізу анкет щодо з'ясування рівня здатності до педагогічної рефлексії майбутніх фахівців виглядає таким чином:

Високий рівень здатності до самооцінки своєї діяльності мають 20.8% дослідної та 21.3% контрольної груп. Достатній рівень 40.6% дослідної та 39.5% контрольної груп. Середні показники мають 23.4% дослідної та 24.9% контрольної груп та низький показник у 15.2% дослідної та 14.3% контрольної груп.

Результати самодіагностики студентів подані в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Рівні сформованості самооцінки педагогічних здібностей студентів музично-хореографічного відділення факультету мистецтв (%)

Рівні	Дослідна група	Контрольна група
Високий	20.8	21.3
Достатній	40.6	39.5
Середній	23.4	24.9
Низький	15.2	14.3

На наступному етапі нашого дослідження ми перевіряли як студенти оволоділи та на практиці використовують професійні знання та уміння. Опитування проводилось також у вигляді анкетування.

Тест на виявлення рівня сформованості у студентів когнітивних навичок:

1. Що таке позакласна музично-виконавська діяльність?

а) це такий вид діяльності у школі, де учні разом з вчителем музичного мистецтва проводять заняття з вокальної, вокально-інструментальної підготовки до різноманітної концерто-виконавської діяльності у позаурочний час;

б) це такий вид діяльності у школі, де учитель залишає після уроків невстигаючих учнів і розучує з ними пісні;

в) немає такого виду діяльності в сучасній загальноосвітній школі

2. Вокальне навчання це:

а) навчання співу при умовах обов'язкового відвідування оперного театру;

б) система караоке;

в) спеціально організована діяльність студентів, спрямована на засвоєння визначених теоретичних знань та практичних навичок, які сприяють формуванню відповідного рівня професійної вокальної освіченості.

3. Яку музику цікаво виконувати школярам молодшого шкільного віку:

а) всі високохудожні твори класичної музики;

б) твори, які будуються на близьких для дітей образах і почуттях та впливають на їх емоції;

в) сучасну дитячу естрадну музику.

4. Починати заняття зі співу необхідно з:

а) творів найбільшої складності, тому що є ризик не встигнути їх опрацювати;

б) артикуляційних вправ;

в) вокальних вправ.

5. Організація творчого колективу починається з:

а) по наказу директора школи;

б) набору бажаючих співати у цьому колективі;

в) потреби публіки у відвідуванні різноманітних шоу.

6. Художньо-образна виразність творів досягається:

а) завдяки цілісному впливу всіх складових музичної мови та засобів виконавської виразності;

б) завдяки яскравому вираженню емоційного стану виконавцем;

в) за рахунок технічної досконалості виконання.

7. Автофонія це:

- а) професійне захворювання вокалістів;
- б) запис свого співу на різноманітні сучасні носії через мікрофон;
- в) слухання свого власного голосу.

8. Мелодія це:

- а) осмислене одноголосне вираження образно-художнього змісту музичної думки;
- б) втілення основного художнього замислу композитора;
- в) все те, що можна наспівати.

9. Основними видами самостійної роботи зі сольного співу майбутнього учителя музики можна назвати:

- а) написання конспектів з різноманітних вокальних методик у вільний час;
- б) підготовчий, тренувальний, контрольний;
- в) студент не повинен самостійно працювати.

10. Професійні захворювання голосового апарату виникають у разі:

- а) не дотримання режиму здорового харчування;
- б) нераціонального вокального навантаження та напруженого співу, частого форсування;
- в) не відвідування уроків з вокалу та не дотримання вимог викладача.

За кожную правильну відповідь студент отримує 1 бал, відповідно, за дві – 2 бали, за три – 3 бали.

Ключ до тесту:

- а) високий рівень: 9 – 10 балів;
- б) достатній рівень: 6 – 8 балів;
- в) середній рівень: 3 – 5 балів;
- г) низький рівень: 0 – 2 бали.

Показниками рівня сформованості за критерієм когнітивно-пізнавальної активності нами визначено такі показники: ступінь сформованості теоретичних

знань та вміння впроваджувати їх в музично-педагогічній практичній діяльності; загальний інтелектуальний розвиток; розуміння принципів роботи з дитячим творчим колективом; виявлення та розвиток музичних здібностей у дітей; знання їх потреб; пізнавальний інтерес до освоєння цінностей хорового та сольного співу.

Аналіз результатів анкетування виглядає таким чином:

Високий рівень сформованості когнітивно-пізнавальної активності мають 26.3% дослідної та 24.8% контрольної груп. Достатній рівень сформованості мають 35.2% дослідної та 34.8% контрольної груп. Середні показники у дослідної групи 23.6%, у контрольної 25.2%. Низький рівень сформованості пізнавальної активності у дослідної групи 14.9% та 15.2% у контрольному.

Зведені результати анкетування та тестування подано у таблиці. 2.5.

Таблиця 2.5

Рівні сформованості когнітивних навичок у (%)

Рівні	Дослідна група	Контрольна група
Високий	26.3	24.8
Достатній	35.2	34.8
Середній	23.6	25.2
Низький	14.9	15.2

Рівень мотивації є визначальним як у процесі формування підготовки так і у майбутній професійній діяльності, оскільки впливає загальну успішність в обраній галузі.

Для визначення рівня мотиваційного критерію студентів нами було запропоновано заповнити анкету, умови якої ми пропонуємо нижче.

Учасникам анкетування необхідно було обрати такі варіанти відповідей «так», «ні», «частково». Анкета містила такі питання:

1. Чи із задоволенням Ви відвідуєте лекції в університеті?

а) так

б) частково

в) ні

2. Чи є у Вас бажання по закінченню університету піти працювати в загальноосвітню школу?

а) так

б) частково

в) ні

3. Чи часто Ви працюєте над вдосконаленням своїх виконавських навичок?

а) так

б) частково

в) ні

4. Чи виникає у Вас бажання самостійно покращувати набуті теоретичні знання?

а) так

б) частково

в) ні

5. Чи виявляєте Ви бажання передавати та ділитись набутими знаннями?

а) так

б) частково

в) ні

Ключ до анкети: відповідь:

а) – 2 бали

б) – 1 бал

в) – 0 балів

Рівні сформованості мотиваційного компоненту ми оцінюємо таким чином:

а) 0 – 3 бали: низький рівень сформованості мотиваційного компоненту

б) 4 – 6 балів: середній рівень

в) 6 – 8 балів: достатній рівень

г) 8 – 10 балів: високий рівень

Результати анкетування показують, що високий рівень мотиваційного критерію мають 22.3% студентів дослідної групи та 21.9% студентів контрольної групи; достатній рівень виявився у 32.2% студентів дослідної та 31.3% контрольної груп. Середній рівень мотивації у 29.4% студентів дослідної та 29.9% контрольної груп. Показники низького рівня мотивації такі: дослідна група – 16.1%, контрольна – 16.9% студентів. Результати анкетування подано у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Рівень мотиваційного критерію (%)

Рівні	Дослідна група	Контрольна група
Високий	22.3	21.9
Достатній	32.2	31.3
Середній	29.4	29.9
Низький	16.1	16.9

Для визначення рівня виконавської майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва ми відвідали заняття з таких індивідуальних мистецьких дисциплін як: «Вокальний клас», «Основний музичний інструмент», «Хорове диригування» та контрольні заходи з цих предметів. Також нами було розроблено низку питань для визначення ставлення до виконавської діяльності та оцінки своїх виконавських можливостей студентів. Питання анкетування:

1. Чи приділяєте Ви однакову увагу професійній підготовці з таких дисциплін як: «Вокальний клас», «Музичний інструмент», «Хорове диригування»?

- а) так
- б) не завжди
- в) ні

2. Чи вважаєте Ви, що учителю музичного мистецтва потрібно постійно працювати над підвищенням музично-виконавської діяльності?

- а) так
- б) не завжди
- в) ні

3. Чи важливо, на Ваш погляд, сучасному вчителю музичного мистецтва майстерно володіти грою на музичному інструменті?

- а) так
- б) не завжди
- в) ні

4. Чи вважаєте Ви, що отримані теоретичні знання на заняттях з методики постановки голосу можна використовувати у виконавській діяльності?

- а) так
- б) не завжди
- в) ні

5. Чи можете Ви назвати свій рівень вокально-виконавської майстерності вищим за достатній?

- а) так
- б) не завжди
- в) ні

6. Чи контролюєте Ви тремтіння рук під час контрольного заходу з хорового диригування?

- а) так
- б) не завжди
- в) ні

7. Чи завжди у Вас виходить витримати стильові та виразні особливості музичних творів під час виконання?

- а) так
- б) не завжди
- в) ні

8. Чи лякають Вас складні технічно музичні твори та твори, які написані в швидкому темпі?

- а) так
- б) не завжди
- в) ні

9. Чи заважає Вам хвилювання на сцені?

- а) так
- б) не завжди
- в) ні

10. Чи вважаєте Ви за потрібне постійно працювати над поглибленням своїх музично-теоретичних та історико-стилістичних знань?

- а) так
- б) не завжди
- в) ні

Ключ до тесту:

- «Так» – 3 бали;
- «Не завжди» – 2 бали;
- «Ні» – 1 бал.

Для узагальнення та виведення середнього балу ми поєднали результати контрольних заходів з результатами анкетування. Отже високий рівень виконавської майстерності мають 20.1% дослідної та 20.9% контрольної груп, достатній рівень виконавської майстерності мають 36.8% дослідної та 35.8% контрольної груп. Середні показники у 29.2% дослідної та 27.2% контрольної груп, а низькі показники у 13.9% дослідної та 16.1% контрольної груп.

Результати дослідження ми подали у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Рівні сформованості виконавської майстерності у (%)

Рівні	Дослідна група	Контрольна група
Високий	20.1	20.9
Достатній	36.8	35.8
Середній	29.2	27.2
Низький	13.9	16.1

Середні показники рівнів сформованості готовності майбутніх учителів музичного мистецтва подано у таблиці 2.8. Кількісна та якісна обробка даних показала загалом середній рівень сформованості досліджуваної проблеми у студентів обох груп. Таким чином ми спостерігаємо, що найбільші показники сформованості у дослідної та контрольної груп мають достатній рівень, майже однакові показники високого та середнього рівню, а найменші показники має низький рівень.

Таблиця 2.8

Рівні сформованості готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до позакласної музично-виконавської діяльності (%)

Критерії визначення рівня сформованості	Рівні в групах							
	Дослідна група				Контрольна група			
	Високий	Достатній	Середній	Низький	Високий	Достатній	Середній	Низький
Самооцінка педагогічних здібностей	20.8	40.6	23.4	15.2	21.3	39.5	24.9	14.3
Когнітивні навички	26.3	35.2	23.6	14.9	24.8	34.8	25.2	15.2
Мотивація	22.3	32.2	29.4	16.1	21.9	31.3	29.9	16.9
Виконавська майстерність	20.1	36.8	29.2	13.9	20.9	35.8	27.2	16.1
Середній показник	22.4	36.2	26.4	15.0	22.2	35.4	26.8	15.6

Порівняння середніх показників рівня сформованості студентів до позакласної музично-виконавської діяльності дослідної та контрольної груп ми представили у вигляді кругової діаграми на рисунках 2.1 та 2.2.

Рис. 2.1. Середні показники загального рівня сформованості готовності до позакласної музично-виконавської діяльності дослідної групи на початок дослідження.

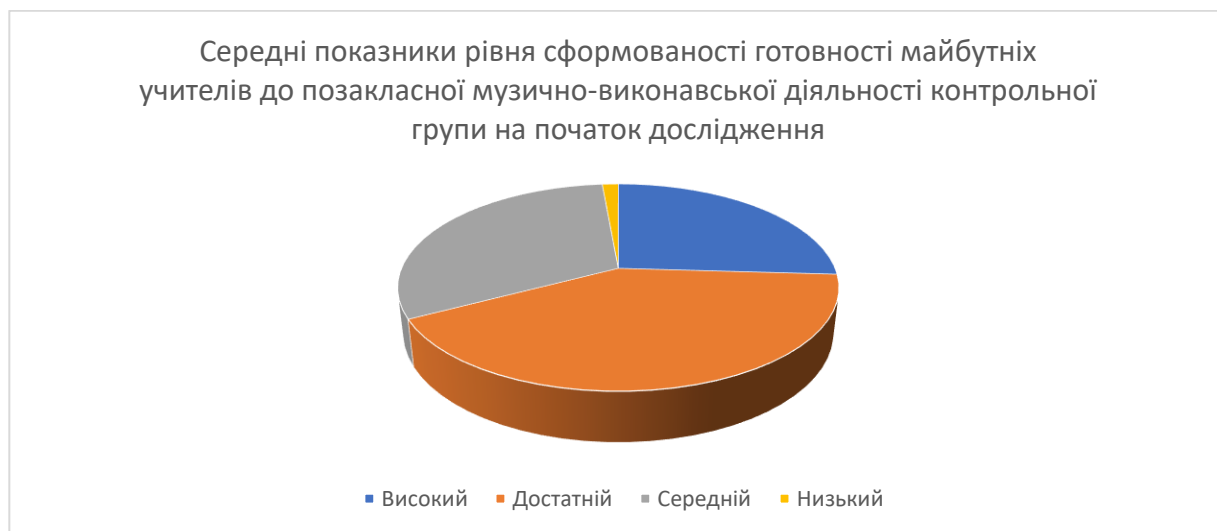

Рис. 2.2. Середні показники загального рівня сформованості готовності до позакласної музично-виконавської діяльності контрольної групи на початок дослідження.

Як ми бачимо обидва малюнки виглядають майже однаково. Це означає, що загальний рівень сформованості готовності студентів до позакласної

музично-виконавської діяльності на початку дослідження, тобто перед впровадженням експериментально-дослідницької програми майже однаковий.

Кількісна та якісна обробка результатів проведеного дослідження дає нам можливість зробити висновки, що за всіма критеріями оцінювання високий, достатній, середній та низький рівні сформованості готовності студентів до майбутньої професії дослідної та контрольної груп коливаються майже в однакових показниках.

З огляду на отримані результати нами було виконано розробку дослідної програми щодо підвищення рівня готовності студентів до позакласної музично-виконавської діяльності.

2.2. Зміст дослідження

Формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до позакласної музично-виконавської діяльності є важливим питанням у сучасній мистецькій освіті.

Результати діагностування на констатувальному етапі показали недостатній рівень сформованості студентів з досліджуваного питання та вказали на причини недоліків. Як ми знаємо, проблема полягає у низькому рівні початкової музичної освіти абітурієнтів на момент вступу до педагогічного університету. Тому ми поставили перед собою завдання розробити експериментальну програму для покращення рівня сформованості майбутніх учителів музичного мистецтва до позакласної музично-виконавської діяльності та впровадити її на другому, формуальному, етапі дослідження.

Для розробки експериментально-дослідницької програми ми теоретично вивчали умови формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до позакласної музично-виконавської діяльності, які викладені у першому розділі

нашої роботи та провели діагностичний аналіз стану сформованості студентів музично-хореографічного факультету.

Метою даного етапу дослідження є впровадження розробленої нами дослідної програми педагогічних умов формування майбутніх учителів музичного мистецтва до позакласної музично-виконавської діяльності, які можуть сприяти більш ефективному формуванню готовності студентів до майбутньої професійної діяльності.

З огляду на означені умови формування студентів зміст експериментально-дослідницької програми повинен враховувати і загальний рівень сформованості студентів.

З урахуванням визначеної мети були розроблені такі **завдання** дослідження:

- на основі результатів виконаної діагностики проаналізувати процес формування готовності до позакласної музично-виконавської діяльності дослідної та контрольної груп студентів.

- впровадити під час експерименту визначені нами педагогічні умови формування готовності до позакласної музично-виконавської діяльності студентів дослідної групи музично-хореографічного відділення факультету мистецтв;

- контролювати рівень професійного зростання студентів дослідної групи протягом даного етапу дослідження;

- виконати аналіз проведеного дослідження.

На основі змісту програми дослідження нами були визначені основні **форми** його проведення:

- відвідування занять з дисциплін – «Вокальний клас», «Основний інструмент», «Хорове диригування» та виконання аналізу відвідуваних занять;

- спостереження за навчальним процесом студентів дослідної групи, їх ставленням до вимог, які висувають викладачі університету та студенти-

магістри, які в цей час працюють в умовах університетської практики; відстеження рівня зростання та мотивації студентів дослідної групи;

– проведення репетицій (відкритих занять) з шкільним вокальним ансамблем шоу-групи «НотаЛюкс» під керівництвом Л. Варнавської для підвищення рівня знань та мотивації студентів.

На формуальному етапі експериментального дослідження ми використовували такий комплекс **методів**: спостереження; опитування; бесіда; анкетування; демонстрація; наочні ілюстрації; комплекс вокальних вправ; сугестивні методи, аналіз та обговорення результатів проведеної роботи.

В якості першого етапу впровадження нашої програми дослідження ми вирішили виконати такі завдання:

– провести бесіду щодо важливості самопізнання та самоаналізу, оскільки лише адекватно оцінюючи свої здібності та можливості, педагог може виконувати свою роботу на високому рівні.

– пояснити важливість мотивації до обраної професії, до поставленого завдання, до бажання постійного вдосконалення та виконавської діяльності.

– пояснити важливість володіння такими виконавськими навичками як: вокальна майстерність, гра на музичному інструменті та хорове диригування;

– спонукати студентів до пошуково-творчої діяльності.

У процесі дослідження ми також виявили, що студенти більше переймаються питаннями здачі сесії, ніж самим процесом навчання та його результатами. Тому нами було запропоновано протягом другого етапу дослідження виконувати такі настанови:

- 1) приділяти більше уваги поглибленню теоретичних знань;
- 2) відповідально ставитись до відвідування університетських занять;
- 3) намагатись рефлексувати стан своєї сформованості як в теоретичних дисциплінах, так і у музично-творчій діяльності;

4) працювати над покращенням виконавської майстерності таким чином, щоб досягти однакового рівня майстерності у таких важливих видах діяльності як вокальне мистецтво, гра на музичному інструменті та хорове диригування були на однаковому рівні. Тобто, приділити більше уваги тому виду діяльності, в якому відчують себе більш невпевнено.

5) приділяти увагу практичній діяльності, тобто одержані знання вчитись застосовувати на практиці, що для професії педагога є доволі важливим умінням.

6) також нами було рекомендовано відвідати відкрите позакласне заняття з шоу-групою «НотаЛюкс», план якого ми надаємо нижче.

Для перевірки першої умови — уміння здійснювати педагогічну рефлексію – ми провели бесіду зі студентами про важливість уміння правильно виконувати самоаналіз, надавати оцінку своєї діяльності, формувати відчуття самоконтролю. В майбутній педагогічній діяльності це уміння є досить важливим, оскільки впливає не лише на рівень успішності та зростання, а є однією з умов проходження атестації педагогічних працівників, оскільки педагог повинен надати самооцінку своєї діяльності в документальному вигляді на спеціальних бланках. Таким чином, ми пояснили студентам, що при виконанні самоаналізу не слід перераховувати особистісні якості та життєві обставини в яких вони опинились. Оцінка своєї діяльності повинна проводитись в такі етапи:

- 1) Власне оцінка своєї діяльності;
- 2) Встановлення причино-наслідкових зв'язків;
- 3) Оперативність (реагування).

Наразі, фахівець, який здатен аналізувати власну діяльність – це цінний співпрацівник в будь-якій галузі і загальноосвітня школа не є виключенням. Педагог повинен правильно вміти:

– точно і адекватно діагностувати педагогічну ситуацію, в якій знаходиться,

- мати уявлення про себе як про фахівця та про своїх учнів,
- мати уявлення про предмет, який викладає та про методи, педагогічні технології, що використовує в своїй професійній діяльності.

Також вчитель повинен мати уявлення про рівень сформованості та особисті якості учнів та клас, в якому він працює, про предмет, який він викладає [17].

Другою педагогічною умовою нашої програми є наявність високого рівня мотивації до педагогічної та музично-творчої діяльності. Ми розуміємо, що гарний працівник – це працівник, який має високий рівень мотивації, тому ми провели роботу зі студентами використовуючи такі методи:

Метод створення новизни навчального матеріалу, який передбачає як введення нових понять в навчальний процес, так і розглядання вже знайомих ситуацій під новим кутом. Відчуття «чогось нового» спонукає студентів до навчання та творчої діяльності.

Для впровадження даного методу ми запропонували спробувати проспівати декілька разів твори зі своєї навчальної програми з дисципліни «Вокальний клас». Спів із заплющеними очима створює нові відчуття у студента, допомагає краще «почути» себе, глибше сприйняти зміст твору, абстрагуватись від зовнішніх подразників.

Метод опори на життєвий досвід студентів полягає у використанні у навчальному процесі життєвого досвіду студентів під час вивчення нового матеріалу, що викликає у студентів інтерес до виконуваної діяльності та спонукає до пошуків.

Метод емоційно-морального стимулювання передбачає введення у зміст навчання моральних ситуацій, що викликають у студентів моральні переживання.

Метод зацікавлення сприяє створенню ситуації зацікавленості змістом матеріалу, реалізується за допомогою наведення цікавих прикладів, які викликають позитивне ставлення до навчальної діяльності.

Метод емоційного сплеску та заохочення виявляється в емоційній підтримці та заохоченні дій студентів, які викладач демонструє за допомогою слова, жестів, міміки, створенні атмосфери відкритості та довіри. Звісно, що кожен успіх або намагання студентів рухатись вперед були нами схвалені та всіляко підтримувались.

Наступною умовою є забезпечення активної пізнавальної діяльності студентів.

Формування професійних знань, умінь та навичок залежить від активної пізнавальної діяльності студента. Високий рівень професійної підготовки майбутніх педагогів можливо сформувати завдяки організації змісту навчальних дисциплін, практичній діяльності з урахуванням професійної специфіки, самостійній роботі студентів, розвитку особистості студентів, використанню певних методик й технологій підготовки.

Для підвищення рівня сформованості когнітивних навичок ми використали низку методів, які зазначені нижче.

Метод евристичної бесіди полягає в колективному пошуку засобів вирішення навчальних завдань, обміну думками, припущеннями. Це активізує пізнавальну активність один одного. Центральне місце в евристичній бесіді відводиться створенню проблемних ситуацій та їх вирішенню. Метод евристичної бесіди сприяє поглибленню знань студентів та допомагає з'ясувати ступінь сформованості самостійного мислення.

Метод навчальної дискусії полягає у спеціально запрограмованому вільному обговоренні теоретичних питань з означених тем навчальної програми. Метод навчальної дискусії виглядає таким чином: викладач надає суперечливий

матеріал, у якому студенти самостійно обирають правильну точку зору, шляхом обговорення та вирішення складних теоретичних і практичних проблем.

Метод «мозкової атаки» полягає в колективному пошуку варіантів вирішення складної проблеми шляхом висловлювання випадкових ідей, здогадів, асоціацій із їх наступним аналізом та оцінкою доцільності використання. Цей метод зазвичай застосовують коли необхідно вирішити складну проблему декількома шляхами [31].

Остання умова це – формування виконавської майстерності майбутніх учителів. Враховуючи, що учитель музичного мистецтва повинен оволодіти певними видами діяльності, а саме: вокальним мистецтвом, грою на музичному інструменті та хоровим диригуванням, нами було вирішено провести бесіду із студентами, щодо першооснов роботи над удосконаленням виконавської майстерності. В цій методиці ми виокремили такі етапи роботи над нею.

Перший етап – ціле-раціональний. На даному етапі обирається репертуар, згідно до поставлених цілей, особистих можливостей та можливостей всіх учасників виконавського колективу, засобів, враховуючи всі можливі недоліки та побічні наслідки. Використовуються методи аналізу, диференціації, евристичний.

Другий етап – оперативно-технічний. На цьому етапі відбувається робота над технічними особливостями твору відповідно до змісту, стилю, характеру музичного твору. Використовується метод регуляції та контролю, евристичний.

Третій етап – аналітичний. На даному етапі роботи виконується аналіз досягнень, відповідності до вимог виконання музичного твору згідно з його змісту, образу, стилю, технічних особливостей. Використовуються методи аналізу, порівняння.

Четвертий етап – художньо-образний. На цьому етапі робота добігає своєї фінальної стадії. Головне завдання цього етапу полягає у створенні художнього образу музичного твору, визначення основних драматургічних ліній та доведення

до концертного варіанту виконання. Методи роботи: рефлексивний метод та метод аналізу.

Також була проведена бесіда зі студентами про особливості емоційно-образного розвитку школярів, їх сприймання, про важливість правильно та емоційно виразно виконувати вчителем музичний твір.

План впровадження педагогічних умов експериментального дослідження протягом формувального етапу ми окреслили у таблиці 2.9.

Таблиця.2.9

План впровадження педагогічних умов експериментального дослідження протягом формувального етапу

Педагогічні умови	Періоди впровадження
Формування умінь здійснювати педагогічну рефлексію.	На початку, в середині та в кінці періоду дослідження.
Формування високого рівня мотивації	Протягом всього періоду дослідження
Забезпечення активної пізнавальної діяльності студентів	Протягом періоду дослідження на музично-теоретичних навчальних дисциплінах: «Методика музичного виховання»; «Педагогічна практика
Формування виконавської майстерності	«Основний музичний інструмент», «Вокальний клас», «Хорове диригування».

Наступним етапом роботи було проведення відкритого заходу метою якого було показати студентам основні етапи роботи з шкільним вокальним ансамблем.

Наявний показ роботи з вокальним ансамблем в умовах позакласної музичної діяльності моделює ситуацію наближену до реальних професійних умов майбутніх учителів. В результаті спостереження студенти навчаються стилю спілкування керівника та колективу, особливостям поведінки школярів в умовах музично-творчої та музично-виконавської діяльності, вивчають можливості вокального виконавського колективу в умовах позакласної діяльності в межах загальноосвітньої школи.

План-конспект однієї з репетицій ми надаємо нижче.

ПЛАН-КОНСПЕКТ ПОЗАКЛАСНОГО ЗАНЯТТЯ З ВОКАЛЬНИМ АНСАМБЛЕМ.

Студентки II курсу магістратури групи ЗММм – 15 Лаврентюк Інни.

Тема: Робота керівника над основними елементами звучання музичного ансамблю.

Мета: формувати у студентів навички музично-виконавської діяльності в умовах позакласної музичної діяльності.

Завдання: дослідження умов формування готовності студентів до позакласної музично-виконавської діяльності на прикладі шкільного вокального ансамблю.

Методи:

- словесні – розповідь, пояснення, бесіда;
- демонстрація;
- практичні;
- метод аналізу твору;
- метод слухового контролю;
- метод порівняння вокального виконання;
- сугестивні методи;
- метод «занурення» в художній образ.

Тип заняття: відкритий захід.

Обладнання: фортепіано, мікрофони, колонки, пульт.

Хід заняття

Організаційний момент: налаштування учнів на робочий лад, оголошення плану проведення заняття, бесіда стосовно теми заняття, цілей та завдань, створення позитивно-емоційної атмосфери на занятті.

Актуалізація опорних знань: налаштування співацького дихання, голосового апарату, виконання комплексу вправ на розслаблення тіла, на активізацію дикції.

Вправи за методикою Джеремі Фішера та Гіліан Кейс налаштовують учнів на вокальну роботу, розслаблюють м'язи, активізують дихання.

Вправа №1 [68, с. 53].

Мета: підготовка дихального апарату, тренування низького дихання та діафрагми, зняття нервового напруження

Послідовність виконання:

1) Покладіть великий палець на пупок, а саму кисть розташуйте нижче. Голосно вимовте «пш». А потім більш довге «пшшшшшшшшш». Коли вимовите ці звуки, злегка надавіть на пупок великим пальцем. Це дозволить повітрю піднятися вгору «по каналам» до голосових зв'язок.

2) Під час видиху прослідкуйте, щоб живіт випнувся вперед: так краще буде набрати нову порцію повітря. При виконанні цього етапу внутрішні органи зміщуються вперед та вниз, що створює вільний доступ до нижньої частини легень, в результаті чого повітря пройде швидше.

3) А тепер виконайте цю вправу замінивши «ш» на «ж» або «з». На цей раз в голосових зв'язках утворюється вібрація.

Вправа №2 [68, с. 55].

Мета: звільнення гортані, зняття горлового напруження.

Етапи виконання:

1) На видиху пошепки вимовте «ффффух».

2) На наступному етапі «ффффух» вимовте більш голосно, таким чином, щоб відчулось звуження горла.

3) Знову вимовте «ффффух» беззвучно, без зайвих призвуків та коливань.

4) Поперемінно виконуйте 2 та 3 кроки.

5) Під час видиху намагайтесь утримати в горлі «ффффух», не вимовляючи його в голос, потім звичайним голосом порахуйте від 1 до 5.

6) Виконайте крок 5, але читаючи деякі строки з книги.

Вправа №3 [68, с. 138]

Мета: навчати утримувати вдих та розвитку м'якої атаки.

Послідовність виконання:

- 1) Почніть з неглибокого вдиху через рот, потім не поспішаючи безшумно видихніть.
- 2) Зараз зробіть вдих більш глибоким та також безшумно видихніть.
- 3) Повторіть крок 2, але з затримкою на декілька секунд.
- 4) Виконаємо це ще раз, але вже на видиху проспівачемо ноту.
- 5) Проспівайте декілька коротких повторюваних нот, використовуючи один голосний звук. Цей метод допоможе підготуватись до м'якої атаки.

Вправа № 4 [68, с. 59]

Мета: звільнення лицевих м'язів та губ.

Послідовність виконання:

- 1) Промовляючи слово «вау» звертайте увагу на те, як губи спочатку стискаються, потім відкриваються, потім знов стискаються.
- 2) Вимовляйте «вау» п'ять разів, з кожним разом прикидаючись все більш радісним, доки останнє «вау» не задіє всі лицеві м'язи.

Розспівування.

- 1) Перша вправа (рис. 2.3) з методики М. Глінки, для розігріву голосового апарату. «Спів на одному звуку». Слідкуючи за диханням, співаємо поперемінно голосні «і», «е», «а», «о», «у», на одній динаміці, поступово спускаючись вниз по напівтонах:

Рис. 2.3 Вправа для розігріву голосового апарату.

- 2) Наступна вправа (рис. 2.4) з методики Л. Манжос. Поступовий рух мелодії восьмими нотами на велику терцію у вгору та вниз, виконуючи на кожному восьму голосні «і», «е», «а», «о», «у»:

Рис. 2.4 Вправа на розігрів голосового апарату та робота над вокальною позицією.

3) Наступна вправа (рис. 2.5) також з методики Л. Манжос. Поступовий рух мелодії восьмими нотами на чисту кварту вгору та вниз, виконуючи на кожну восьму голосні «і», «а»:

Рис. 2.5 Вправа на поступове злагодження регістру.

4) Даний вид вправ (рис. 2.6) широко використовується в естрадному вокалі. Спочатку співаємо звуки чистої квінти знизу вгору та знову вниз на голосні «у»-«а»-«у», в переходах використовуємо прийом глісандо. В наступному двотакті ці ж самі звуки співаємо на стакато.

Рис. 2.6 Вправа на включення діафрагми, розширення діапазону, розвиток дихання та інтонації.

5) Наступна вправа (рис. 2.7) також використовується в естрадному вокалі для згладження діапазону та виведення звуку вперед. Виконується по звуках розгорнутого мажорного тризвуку згори вниз шляхом вібрації губ (тпрууу):

Рис. 2.7 Вправа на розвиток головного резонатора, згладження діапазону.

б) Остання вправа (2.8) також на згладження регістру, розвиток діапазону і активізації дикції. Виконується по звуках мажорної гами на склади «ду-ва» або «ду-ба» вгору – вниз:

Рис. 2.8 Вправа на згладження регістру, розвиток діапазону, активізації дикції.

Остання **вправа** на зняття напруження голосових зв'язок та «зниження порогу фонації»[68. с.178]. Вправу виконуємо в декілька етапів:

1) Вимовити звук «сссссс» з мінімальним використанням енергії. Верхні зуби та нижня губа знаходяться близько один до одного, але не торкаються один одного, використовуємо повітря лише те, яке знаходиться в легенях.

2) Повторюємо теж саме зі звуком «ззззззз». Слідкуємо, щоб звук не був звучним, не вимовляємо дуже довго.

3) Повторюємо 1 та 2 кроки поперемінно п'ять разів.

4) Теж саме виконуємо зі звуками «фффффф» та «ввввввв».

Робота над вокальними творами.

Мета: показати різні види роботи з шкільним вокальним ансамблем.

Робота над українською народною піснею а сарелла «Ой, на горі сніг біленький».

Перед початком роботи проводим невеликий художній аналіз твору. Перше що згадуємо, це сюжет пісні, його відповідність характеру твору, мелодії, темпу

та динаміці виконання. Нагадуємо, що не зважаючи на одну і ту саму мелодію, яка повторюється в кожному куплеті, музичний твір повинен прозвучати різнопланово, тому в першому та другому куплетах, відповідно до літературного тексту, треба дотримуватись більш ліричного виконання. В третьому куплеті можна додати суму, більш відчайдушно виконуємо четвертий та п'ятий куплети, але кульмінаційним вважаємо останній, п'ятий куплет. Також слід звернути увагу на треті та четверті рядки куплету, які повторюються двічі та виконують роль приспіву, складністю в цьому місці є стрімкий висхідний рух мелодії вгору в мінорній тональності (приклад рис. 2.9)

Рис. 2.9 Приспів пісні «Ой, на горі сніг біленький».

Для уникнення «розходження» партії, необхідно дотримуватись таких умов:

- 1) Перед початком роботи гарно розспіватись, обов'язково звернути увагу на розспівки для широкого діапазону та згладження регістру.
- 2) Складні інтонаційно фрагменти твору проспівати на *staccato* на помірній динаміці, потім ці ж фрагменти, але дотримуючись необхідних штрихів.
- 3) Перед виконанням твору проспівати цей фрагмент пісні в повільному темпі «вслуховуючись» в кожную ноту та слідкувати за її чистотою виконання.

Виконуємо твір два-три рази, перший раз виконуємо з зупинками, виправляючи помилки, другий та третій рази – прогон.

Робота над піснею Р. Бойка «Дело было в Каролине».

Перед початком роботи над цією піснею ми так само проводимо художній аналіз твору. Звертаємо увагу на стиль твору, засоби виразності, особливості

ритміки. Необхідно також нагадати, що ця пісня виконується з інсценізацією, тому повторюємо сценарій виконання даної пісні.

Наступним етапом роботи є власне робота над піснею, тобто опрацювання окремих фрагментів, в яких виникають складнощі під час її виконання.

Останнім етапом роботи над піснею є власне її виконання спочатку і до кінця.

Робота над піснею Я. Дубравіна «Джаз»

Необхідно відразу звернути увагу на те, що цей твір виконується в дуже швидкому темпі, має певні ритмічні складнощі такі, як пунктирний ритм та синкопи, тому дуже важливо перед виконанням твору спочатку і до кінця опрацювати деякі фрагменти окремо, причому спочатку в повільному темпі і без танцювальних рухів, але рухати однією рукою в напрямку мелодії (якщо мелодія у високому регістрі, то рука підіймається вгору, якщо мелодія звучить в нижньому регістрі, то і рука опускається вниз, при цьому необхідно слідкувати щоб рука не підіймалась вище грудини і не опускалась нижче стегон). Цей прийом широко використовується у джазовому вокалі і сприяє більш точному виконанню як ритмічному так і інтонаційному. Також необхідно звернути увагу на приспів тому, що він звучить двоголосно. Важливо щоб він звучав інтонаційно чисто. Після того, як всі етапи підготовки та повторювання пройдені, можна виконувати твір спочатку та до кінця в потрібному темпі під звучання фонограми.

Аналіз зі студентами результатів репетиції.

Оскільки цей захід подібний відкритому заняттю в школі, то нами були показані лише елементи роботи над виконавською майстерністю, а всі музичні твори були заздалегідь розучені, то студенти цікавились деякими початковими етапами роботи. Їх також цікавили методи опрацювання складних елементів. Нами було наголошено також на необхідності володінням навиками гри на музичному інструменті на достатньому рівні на прикладі «Джазу» Я. Дубравіна, оскільки коли йде процес розучування, а особливо на етапі, коли необхідно

розучену мелодію з'єднати зі супроводом, а темп фонограми достатньо швидкий, виникає необхідність самому акомпанувати учням.

Результати впровадження розробленої нами програми практичного дослідження дозволяють стверджувати, що визначені нами педагогічні умови певною мірою позитивно впливають на формування готовності до майбутніх учителів музичного мистецтва до позакласної музично-виконавської діяльності. Тому ми склали низку методичних порад та рекомендацій, які студенти можуть успішно використовувати для поліпшення стану сформованості готовності до майбутньої професії.

Методичні поради та рекомендації

1. Процес формування готовності до позакласної музично-виконавської діяльності майбутнього учителя музичного мистецтва вимагає тривалої та багаторівневої підготовки, тому потребують особливої уваги зі сторони студента. Наша порада студентам – відповідально ставитися до вимог викладачів як теоретичних так і індивідуальних дисциплін.

2. Особливу увагу приділяти дисципліні «Методики викладання музичного виховання».

3. Намагатись постійно поглиблювати теоретичні знання з різних предметів.

4. Приділяти увагу покращенню своєї виконавської майстерності з вокального мистецтва, гри на музичному інструменті та хорового диригування.

5. Оволодіти певними навичками акторської майстерності.

6. Працювати над вмінням володіти аудиторію та розвивати навички впливу на неї.

7. Робота вчителя вимагає великого голосового навантаження, тому дуже важливо студентам оволодіти методиками збереження та відновлення голосового апарату, навчитись не допускати голосового перенавантаження, постійно

контролювати рівень напруження, вчасно звертати увагу на дискомфорт та «неполадки» голосового апарату.

8. Навчитись постійно виконувати самоаналіз своєї діяльності.

9. Слідкувати за своїм психічним станом, особливо перед відповідальними заходами, оскільки гарний вчитель – це спокійний, впевнений в собі та в своїх силах вчитель.

10. Обов'язково слідкувати за нововведеннями в царині музичного мистецтва та в освітній галузі.

11. Вчитись впровадженню різноманітних інновацій в практиці музичного виховання.

12. Вчитись мислити творчо та використовувати різноманітні творчі підходи у свої діяльності.

13. Приділяти увагу історико-стилістичному аналізу творів перед початком роботи над ними.

14. Вчитись спостерігати за поведінкою учнів та їх відношенням до виконуваною Вами роботи та вчасно реагувати на її недоліки, щоб попередити втрату інтересу в учнів.

15. Оволодіти різними методиками вокального викладання, в тому числі методиками розвитку дитячого голосу.

16. Оволодіти деякими елементами танцювальних рухів.

2.3. Результати впровадження дослідницької програми

Для того щоб визначити якісні та кількісні зміни впровадженої нами програми, ми здійснили контрольний замір рівню сформованості готовності студентів до позакласної музично-виконавської діяльності наприкінці дослідження, тобто на III, контрольному етапі.

Моніторинг рівня сформованості готовності студентів виконувався такими ж самими методами, які використовувались на першому етапі дослідження, тобто в процесі контрольного заміру стану сформованості готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до позакласної музично-виконавської діяльності ми повторно провели бесіду, спостереження, анкетування, відвідували заняття з індивідуальних дисциплін та контрольні заходи з них. Аналіз рівня теоретичних знань, виконавської майстерності, відчуття впевненості та здатності до рефлексії студентів дослідної групи після проведеної нами дослідної роботи показав, що знизились показники низького та середніх рівнів, а достатній та високий показники дещо зросли.

Результати повторного вимірювання ми надаємо у вигляді таблиць та коментарів до них нижче.

Результати анкетування показують, що високий рівень педагогічної рефлексії мають 30.2% студентів дослідної групи та 22.6% студентів контрольної групи; достатній рівень виявився у 42.5% студентів дослідної та 36.5% контрольної груп. Середній рівень рефлексії у 20.5% студентів дослідної та 27.1% контрольної груп. Показники низького рівня мотивації такі: дослідна група – 6.8%, контрольна – 13.8% студентів. Результати анкетування подано у таблиці 2.10.

Таблиця 2.10

Рівень оцінки та самооцінки педагогічних здібностей (%)

Рівні	Дослідна група	Контрольна група
Високий	30.2	22.6
Достатній	42.5	36.5
Середній	20.5	27.1
Низький	6.8	13.8

Результати анкетування показують, що високий рівень критерію когнітивних навичок мають 29.9% студентів дослідної групи та 25.2% студентів контрольної групи. Достатній рівень у 46.2% студентів дослідної та 32.8%

контрольної груп, а середній рівень виявився у 18.5 % студентів дослідної та 27.2% контрольної груп. Показники низького рівня такі: дослідна група – 5.4 %, контрольна – 14.8% студентів. Результати анкетування подано у таблиці 2.11.

Таблиця 2.11

Рівні сформованості когнітивних навичок у (%)

Рівні	Дослідна група	Контрольна група
Високий	29.9	25.2
Достатній	46.2	32.8
Середній	18.5	27.2
Низький	5.4	14.8

Результати анкетування показують, що високий рівень мотиваційного критерію мають 29.9 % студентів дослідної групи та 22.8% студентів контрольної групи. Достатній рівень мотивації у 46.3 % студентів дослідної та 32.6% контрольної груп, а середній рівень виявився у 18.6% студентів дослідної та 28.9% контрольної груп. Показники низького рівня мотивації такі: дослідна група – 5.2 %, контрольна – 15.7% студентів. Результати анкетування подано у таблиці 2.12.

Таблиця 2.12

Рівень мотиваційного критерію (%)

Рівні	Дослідна група	Контрольна група
Високий	29.9	22.8
Достатній	46.3	32.6
Середній	18.6	28.9
Низький	5.2	15.7

Результати анкетування показують, що високий рівень критерію виконавської майстерності мають 28.7% студентів дослідної групи та 23.9% студентів контрольної групи. Достатній рівень мотивації у 43.9% студентів дослідної та 34.6% контрольної груп, а середній рівень виявився у 22.8% студентів дослідної та контрольної груп 26.6%. Показники низького рівня

мотивації такі: дослідна група – 4.6%, контрольна – 14.9% студентів. Результати анкетування подано у таблиці 2.13.

Таблиця 2.13

Рівень виконавської майстерності у (%)

Рівні	Дослідна група	Контрольна група
Високий	28.7	23.9
Достатній	43.9	34.6
Середній	22.8	26.6
Низький	4.6	14.9

Таблиця 2.14

Рівні сформованості готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до позакласної музично-виконавської діяльності наприкінці дослідження (%)

Критерії визначення рівня сформованості	Рівні в групах							
	Дослідна група				Контрольна група			
	Високий	Достатній	Середній	Низький	Високий	Достатній	Середній	Низький
Самооцінка педагогічних здібностей	30.2	42.5	20.5	6.8	22.6	36.5	27.1	13.8
Когнітивні навички	29.9	46.2	18,5	5.4	25.2	32.8	27.2	14.8
Мотивація	29.9	46.3	18.6	5.2	22.8	32.6	28.9	15.7
Виконавська майстерність	28.7	43.9	22.8	4.6	23.9	34.6	26.6	14.9
Середній показник	29.7	44.7	20.1	5.5	23.6	34.1	27.5	14.8

Для кращого порівняння результатів контрольного дослідження нами було виконано дві діаграми, які ми надаємо нижче у вигляді рисунків 2.10 та 2.11.

Рис. 2.10. Середні показники рівня сформованості готовності студентів до позакласної музично-виконавської діяльності дослідної групи наприкінці експерименту.

Рис. 2.11. Середні показники рівня сформованості готовності студентів до позакласної музично-виконавської діяльності контрольної групи наприкінці експерименту.

За даними діаграми ми бачимо, що долі показників, які вказують на високий та достатній рівні сформованості студентів до позакласної музично-виконавської діяльності у дослідної групи дещо більші ніж у контрольної групи.

Таким чином динаміку процесу формування обох груп ми можемо спостерігати завдяки даним таблиці 2.15.

Таблиця 2.15

Порівняння результатів рівня сформованості готовності студентів до позакласної музично-виконавської діяльності на початку дослідження та наприкінці експерименту у (%)

Рівні	Дослідна група		Контрольна група	
	На початку дослідження	В кінці дослідження	На початку дослідження	В кінці дослідження
Високий	22.4	29.7	22.2	23.6
Достатній	36.2	44.7	35.4	34.1
Середній	26.4	20.1	26.8	27.5
Низький	15.0	5.5	15.6	14.8

Аналіз обробки даних таблиці дозволив нам констатувати, що протягом дослідження середні показники змінились таким чином в дослідній групі: високий рівень сформованості виріс на 7.3%; достатній показник зріс на 8.5%, середній зменшився на 6.3%, а низький скоротився на 9.5%. Показники контрольної групи змінились таким чином: високий зріс на 1.4%; достатній показник змінився 1.3%; середній зменшився на 0.7% та низький також зменшився – 0.8%.

Порівняльний аналіз динаміки зростання в дослідній та контрольних групах протягом експерименту ми виклали у таблиці 2.16.

Таблиця 2.16

Порівняльний аналіз динаміки зростання дослідної та контрольної груп

Рівні	Дослідна група	Контрольна група	Різниця
Високий	7.3	1.4	5.9
Достатній	8.5	1.3	7.2
Середній	6.3	0.7	5.6
Низький	9.5	0.8	8.7

Виконавши порівняння динаміки зростання дослідної та контрольної груп, можна зробити висновки, незважаючи на те що показники загального рівню обох

груп протягом періоду проведення дослідження зросли, у дослідної групи рівень сформованості готовності студентів до позакласної музично-виконавської діяльності в показниках виявився дещо вище ніж у контрольної групи.

Висновки до розділу 2

Практичне дослідження формування готовності майбутніх учителів до позакласної музично-виконавської діяльності проводилось в Криворізькому педагогічному університеті на базі музично-хореографічного факультету протягом 2019–2020 навчальних років в контрольній та дослідній групах. Практичне дослідження ми проводили у три етапи: констатувальний, формувальний, контрольний.

На першому, констатувальному етапі дослідження ми визначали рівень сформованості готовності студентів до позакласної музично-виконавської діяльності з урахуванням визначених нами педагогічних умов в дослідній та контрольній групах.

Для виконання I етапу дослідження, нами були використані наступні емпіричні методи:

- відвідування та аналіз педагогічної практики студентів, заліків, екзаменів, занять з індивідуальних предметів;
- спостереження за музично-виконавською діяльністю студентів;
- педагогічне спостереження;
- бесіда та опитування;
- анкетування;
- практичні завдання;
- вимірювання,
- методи кількісної та якісної обробки результатів практичного дослідження.

Наступним, другим етапом нашої дослідницької роботи було впровадження програми формування готовності майбутніх учителів до позакласної музично-виконавської діяльності. На даному етапі роботи ми намагались вплинути на процес формування готовності студентів. Метою даного етапу дослідження було впровадження розробленої нами дослідної програми, в якій визначені нами педагогічні умови, як важливі, можуть сприяти більш ефективному формуванню готовності студентів дослідної групи до позакласної музично-виконавської діяльності. Під час дослідження ми:

1) Вивчили та виконали аналіз змісту, цілей та завдань навчальних програм, індивідуальних планів методики викладання в університеті на музично-хореографічному відділенні.

2) Провели діагностику рівня сформованості готовності студентів музично-хореографічного відділення факультету мистецтв до позакласної музично-виконавської діяльності.

3) Виявили причини, які гальмують процес формування готовності студентів до позакласної музично-виконавської діяльності.

4) Розробили дослідно-експериментальну програму формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до позакласної музично-виконавської діяльності.

5) За допомогою експерименту перевірили динаміку стану сформованості готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до позакласної музично-виконавської діяльності після впровадження експериментально-дослідної програми.

6) Склали методичні поради та рекомендації, які можуть сприяти формуванню готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до позакласної музично-виконавської діяльності.

З огляду на зміст експериментальної програми дослідження нами були визначені основні форми його проведення:

- відвідування занять викладачів з дисциплін – «Вокальний клас», «Основний інструмент», «Хорове диригування»;
- спостереження за навчальним процесом студентів дослідної групи, їх виступами на контрольних заходах та відвідування педагогічної практики;
- проведення репетицій (відкритих занять) з шкільним вокальним ансамблем шоу-групи «НотаЛюкс».

В процесі дослідження ми використовували такий комплекс методів: спостереження; опитування; бесіда; анкетування; демонстрація; наочні ілюстрації; сугестивні методи, комплекс вокальних вправ; аналіз та обговорення результатів проведеної роботи.

Аналіз обробки даних таблиці дозволив нам зробити висновки, що протягом дослідження середні показники змінилися таким чином в дослідній групі: високий рівень сформованості зріс на 7.3%; показник достатнього рівню сформованості зріс на 8.5%, середній зменшився на 6.3%, а низький скоротився на 9.5%. Показники контрольної групи змінилися таким чином: показник високого рівню сформованості виріс на 1.4%; достатній показник змінився 1.3%; середній змінився на 0.7% та низький зменшився на 0.8%.

Таким чином, ми можемо стверджувати, що розроблена нами програма впровадження умов формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до позакласної музично-виконавської діяльності може використовуватись студентами педагогічного університету музично-хореографічного факультету.

ВИСНОВКИ

Процес готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до позакласної музично-виконавської діяльності є однією з важливих умов їхньої професійної діяльності. Для розкриття важливих аспектів, які стосуються безпосередньо процесу формування в даному магістерському дослідженні, ми виконали низку завдань, поставлених у відповідності з визначеною метою.

1. Ми дали визначення наступним поняттям як: «психологічна готовність», «професійна готовність», «готовність до педагогічної діяльності» та «готовність до праці». Розглянули поняття «позакласної музично-виконавської діяльності», її види та надали визначення музично-виконавській діяльності. Виокремили умови та визначили критерії формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до позакласної музично-виконавської діяльності.

2. Виділили наступні педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до позакласної музично-виконавської діяльності, як: здатність до педагогічної рефлексії, високий рівень мотивації, забезпечення активної пізнавальної діяльності студентів, високий рівень виконавської майстерності. Відповідно до визначених компонентів виявили критерії та показники, за якими оцінювалася готовність до позакласної музично-виконавської діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва. Ними є: здатність до рефлексії; мотиваційна сформованість; сформований комплекс когнітивно-пізнавальної активності; здатність до музично-виконавської діяльності.

3. Вивчили та дослідили стан сформованості готовності до позакласної музично-виконавської діяльності студентів музично-хореографічного відділення, факультету мистецтв КДПУ, який дозволив засвідчити, що показники в дослідній та контрольній групах були на початку дослідження майже однакові. Кількісна та якісна обробка результатів проведеного дослідження дає нам

можливість зробити висновки, що за всіма критеріями оцінювання високий, достатній середній та низький рівні сформованості готовності студентів до майбутньої професії на початку дослідження були майже в однакових показниках. З огляду на отримані результати нами було виконано розробку дослідної програми для підвищення рівня готовності студентів до позакласної музично-виконавської діяльності.

4. Розробили зміст дослідної програми де дотримувалися визначених нами педагогічних умов, методи та прийоми яких були спрямовані на формування готовності до позакласної музично-виконавської діяльності.

5. Виконали замір результатів впровадження програми дослідження. Аналіз обробки даних дозволив нам констатувати, що наприкінці дослідження різниця між середніми показниками рівня зростання між дослідною та контрольною групами становлять: високий рівень – 5.9%, достатній – 7.2%; середній – 5.6% та низький – 8.7%.

6. Склали методичні поради та рекомендації, які можуть сприяти формуванню готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до позакласної музично-виконавської діяльності

Отримані дані дають можливість стверджувати, що запропонована нами програма може сприяти формуванню готовності до позакласної музично-виконавської діяльності у студентів музично-хореографічного факультету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бартків О. Готовність педагога до інноваційної професійної діяльності. Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2010. № 1. С. 52-58.
2. Бевзюк М. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками в умовах інклюзивного навчання : дис. ... канд. пед. наук. : 13.00.04. Умань, 2019. 267 с.
3. Белоусова Н. Психология труда, инженерная психология и эргономика : учебно-методическое пособие : Екатеринбург. 2017. 1 электрон. опт. диск (CD-ROM).
4. Бернвальтд Т. Формування мотивації навчальної діяльності майбутніх учителів в умовах сьогодення. Рідна школа. 2011. №11. С. 60-64.
5. Бриліна В. Л., Ставінська Л. М. Вокальна професійна підготовка вчителя музики : метод. посіб. Вінниця : Нова Книга. 2013. 96 с.
6. Ван Їсін. Вокально-педагогічна ерудованість майбутнього вчителя музики. Етапи формування. Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки. 2018. № 2 (61). С. 49-51.
7. Ван Чжун. Методика підготовки іноземних студентів до ансамблевої роботи зі шкільної молоддю. дис. ... канд. пед. наук. : 13.00.02. Київ. 2017. 240 с.
8. Варій М. Й., Ортинський В. Л. Основи психології та педагогіки : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури. 2009. 376 с.
9. Варнавська Л. І. Формування готовності майбутніх учителів музики до аранжування музичних творів засобами комп'ютерних технологій : автореф. дис. канд. пед. наук. 13.00.04. Черкаси. 2010. 23 с. URL. http://scholar.googleusercontent.com/scholar?q=cache:u2nU78JhKdIJ:scholar.google.com/&hl=ru&as_sdt=0,5 (дата звернення 07.12.2020).

- 10.Верещагіна А. Музыка в школі: збірка статей / укл. : А. Верещагіна. Київ : Музична Україна. 1979. 95 с.
- 11.Вовк М. Мистецтво в сучасній школі: проблеми, пошуки: наукові статті / за заг. ред. проф. М. Вовка. Івано-Франківськ: Прикарпат. Нац. університет ім. Стефаника. 2016. 131 с.
- 12.Вовк М. В. Методика музичного виховання молодших школярів. Івано-Франківськ. 2007. 264 с.
- 13.Волкова Н. П. Педагогика: посібн. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Академія. 2002. 576 с.
- 14.Гаркуша С. В. Поняття та компетентності професійної готовності майбутніх учителів до педагогічної діяльності. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки. 2013. С. 198-201. Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2013_110_57 .
- 15.Геллерштейн С. Г. Проблема переноса упражнених. ВИЭМ. Москва :. 1939. С. 34.
- 16.Гончаренко С. М. Український педагогічний словник. Київ : Либідь. 274 с.
- 17.Городинська О. Професійний самоаналіз студента та шляхи його формування. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. 2017.
- 18.Дурай-Новакова К.М. Формирование профессиональной готовности студентов к педагогической деятельности: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: спец.: 13.00.01. Москва. 1983. 32 с.
- 19.Дурманенко О. Теоретичний аналіз поняття «Педагогічні умови» в контексті моніторингу виховної роботи у вищому закладі. Молодь і ринок. 2012. №7 (90). С. 135-138.
- 20.Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А. Психологические проблемы готовности к деятельности. Минск : Изд-во БГУ. 1976. 176 с.

- 21.Дьяченко М. И., Кандыбович Л. А. Психология высшей школы : учеб. пособ. для вузов. Минск : изд. БГУ. 1981. 383 с.
- 22.Захарченко А. Музично-виконавська діяльність як складова професійної майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва. Збірник наукових праць. Вип. 26. 2019. С. 80-84.
- 23.Зимняя И. А. Педагогическая психология : уч. для вузов. Москва : Логос. 2009. 384 с.
- 24.Івасишин І. Музично-виконавська діяльність як засіб творчого розвитку особистості. Гірська школа українських Карпат. 2014. № 11. С. 153-55.
- 25.Івасишин І. Підготовка учнів початкової школи до музично-виконавської діяльності. Обрії. 2012. №2(35). С. 103-105.
- 26.Кобзар Б.. Внеурочная воспитательная работа в школах и в группах продленного дня. Київ : Рад. Школа. 1988. 309 с.
- 27.Колісник І. Позакласна робота старшокласників. Київ : Знання. 1967. 48 с.
- 28.Кондрашова Л. В. Морально-психологічна готовність студента до вчительської діяльності. Київ : Вища школа. 1987. 56 с.
- 29.Концепція нової української школи : док. пройшов громад. оговор. та затв. : МОН. 27.10.2016.
- 30.Крижановська З. Ю. Самореалізація людини як запорука її саморозвитку. Соціальна психологія. 2009. № 3 (35). С. 95-100.
- 31.Культурно-мистецька освіта на сучасному етапі: прагнення, виклики та перспективи. Міжнародна наукова конференція. Аналітичні матеріали. Київ. 23-24 листопада. URL. http://mincult.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=245321169 (дата звернення 19.11.2020).
- 32.Левитов Н. Д. О психических состояниях человека. Москва : Просвещение. 1964. 343 с.

- 33.Левчук З. С. Формирование готовности к профессиональному творчеству у студентов педвуза: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04. Минск. 1992. 19 с.
- 34.Лі. Аньянь дис. Підготовка майбутніх учителів музики до музичного просвітництва старшокласників на засадах застосування іноваційних технологій : дис. ... канд. пед. наук. Одеса, 2019. 227 с.
- 35.Линенко А. Ф. Теория и практика формирования готовности студентов педагогических вузов к профессиональной деятельности: дис. ... д-ра пед. наук. Киев, 1996. 371 с.
- 36.Лопатин В. В. Русский толковый словарь .Москва : Рус. яз. 2000. 834 с.
- 37.Ляшенко Т. В. Фортепіанний ансамбль у системі музично-педагогічного навчання. Психолого-педагогічні науки. Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. 2015. № 2. С. 141-143.
- 38.Мартинюк Л. Музично-виконавська діяльність підлітків в умовах позашкільної спеціалізованої освіти. Рідна Школа №10. 2012. С. 43-46.
- 39.Моляко В. О. Актуальні проблеми психології: Проблеми психології творчості: Збірник наукових праць / За ред. В.О. Моляко. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 2009. 352 с.
- 40.Моляко В. О. Психологічна готовність до творчої праці. Київ : Знання. 1989. 48 с.
- 41.Москалець В. Проблема вивчення поняття «готовність до професійної діяльності» у психології. Вісник Національного університету оборони України.2014. вип. 4 (41). С. 268-273.
- 42.Музыкальная энциклопедия / гл. ред. Ю. В. Келдыш. Москва : Советский композитор, 1973. Т. 1. 1072 с.
- 43.Назаренко І. М. Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутнього вчителя мистецьких дисциплін. Pokonferencuja science. Research. Development. Monografia. №13. С. 56-59.

- 44.Нестерович Б. І. Педагогічні основи позакласної музично-виховної роботи в школі: навч. посіб. Вінниця: ФОП Данилюк В. Г., 2015. 273 с.
- 45.Нестерович Б. І. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до позакласнох музично-виховної роботи з молодшими школярами : автореф. дис. ... канд. пед. наук. 13.00.04. Вінниця. 2009. 23 с.
- 46.Новосельцева Л. Музыкальное воспитание в СССР : / под ред. Л. А. Баренбойма : Москва : Советский композитор, 1978. 485 с.
- 47.Овчаренко Н. А. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності : дис. ... д-ра. пед. наук : 13.00.04. Кривий Ріг. 2016. 547 с.
- 48.Ожегов С. И. Словарь русского языка: / под ред. Н. Ю. Шведовой. Москва : Русский язык, 1990. 917 с.
- 49.Олексюк О.М. Музична педагогіка: навч. посіб. – Київ : КНУКіМ, 2006. 188 с.
- 50.Откидач В. М. Естрадний спів. Шоу-бізнес : навч. посіб. Вінниця : Нова Книга. 2013. 368 с.
- 51.Падалка Г. М. Учитель, музика, діти. Київ : Муз. Україна. 1982. 144 с.
- 52.Пічкур М. О., Демченко І. І., Базильчук Л. В. Методика викладання образотворчого мистецтва: позакласна робота: навч. посіб. Умань: Алмі, 2010. 264 с.
- 53.Полонский, В. М. Словарь по образованию и педагогике. Москва : Высш. шк., 2004. 512 с.
- 54.Пономаренко Т. Традиційні та новітні принципи організації позакласної роботи майбутніх учителів музики. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Вип. 139. С. 194-197.
- 55.Приходько Ю. О., Юрченко В. І. Психологічний словник-довідник : навч.посіб. Київ : Каравела. 2020. 328 с.

- 56.Ризоль Н. Очерки о работе в ансамбле баянистов (На основе опыта квартета баянистов Киевской филармонии). Москва : Сов. Композитор. 1986. 224 с.
- 57.Синявський В. В. Психологічний словник / за ред. Н. А. Побірченко. Київ : Науковий світ. 2007. 274 с.
- 58.Сбітнева Л. М. Позакласне Музично-естетичне виховання школярів у другій половині ХХ століття. Духовність особистості: методологія, теорія і практика. 2017. Вип.1 (76). С. 195-202.
- 59.Сластьонін В. А. Психологія і педагогіка : учеб. для бакал. Москва : Юрайт. 2013. 609 с.
- 60.Соколов В. Работа с хором: учеб. пособ. Москва : Музыка. 1983. 191 с.
- 61.Сухомлинський В. О. Вибрані твори в 5 т. : / В. О. Сухомлинський. Київ: Радянська школа. 1976. Т.1. 654 с.
- 62.Троцько Г. В. Теоретичні та методичні основи підготовки студентів до виховної діяльності у вищих педагогічних навчальних закладах : автореф. дис. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.04. Київ. 1997. 54 с.
- 63.Турнеєв С. П. Виконавська інтерпретація та сучасний навчальний процес : матеріали ІV Всеукр. наук.-практ. конф. 15 – 16 берез. 2012 р. Луганськ : Вид-во ЛДІКМ. 2012. 340 с.
- 64.Узнадзе Д. Н. Общая психология : / под ред И. В. Имедадзе. Санк.Пет : Питер. 2004. 413 с.
- 65.Улинець С. І. Проблема формування психологічної готовності до професійної педагогічної діяльності. Проблеми сучасної психології. 2011. Вип. 13. С. 535- 544.
- 66.Философская энциклопедия : В 5 т. / науч. ред. Ф. В. Константинов. Москва : Советская энциклопедия. 1964. Т. 5. 740 с.
- 67.Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. Київ : Видавничий центр «Академія». 2002. 528 с.

- 68.Фишер. Дж., Кейс Г. Голос. 99 упражнений для тренировки, развития и совершенствования вокальных навыков. Москва : Азбука. Бизнес. Азбука-Аттикус. 2019. 192 с.
- 69.Фрицюк В. А. Діагностика готовності майбутніх педагогів до професійного саморозвитку. Наука і освіта. 2016. №10. С. 189-194.
- 70.Фрицюк В. А. Сутнісні характеристики готовності майбутніх фахівців до професійного саморозвитку. Проблеми інженерно-педагогічної освіти. 2016. № 50-51. С. 374-383.
- 71.Музыка в школі: збірка статей / укл. Л. Хлебнікова. Київ : Музична Україна. 1974. Вип. 2. 150 с.
- 72.Шапар В. П. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків : Прапор. 2007. 640 с.
- 73.Юцевич Ю. Є. Музыка в школі : зб. ст. Київ : Музична Україна. 1972. 104 с.

Магістрантка: Лаврентюк Інна Сергіївна

Назва магістерської роботи: Формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до позакласної музично-виконавської діяльності

Керівник: кандидат педагогічних наук, доцент кафедри методики музичного виховання, співу та хорового диригування Варнавська Лариса Іванівна

Анотація. У роботі здійснено дослідження проблеми формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до позакласної музично-виконавської діяльності. Визначено сутність поняття «готовність до позакласної музично-виконавської діяльності» та виявлені його структурні компоненти: мотиваційний, інтелектуально-пізнавальний компонент, науково-теоретичний, практичний, рефлексивний. Виявлено критерії та показники, які вказують на рівень сформованості майбутніх учителів до позакласної музично-виконавської діяльності. Теоретично обґрунтовано та практично підтверджено ефективність впровадження таких педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до позакласної музично-виконавської діяльності: уміння здійснювати педагогічну рефлексію, наявність високого рівня мотивації, забезпечення активної пізнавальної діяльності, формування виконавської майстерності.

Ключові слова: формування, готовність, структура, умови, критерії, показники, методи.

Ключові словосполучення: позакласна музично-виконавська діяльність, позакласна діяльність, музично-виконавська діяльність, формування готовності до позакласної музично-виконавської діяльності, майбутні учителі музичного мистецтва, педагогічні умови.